

A 2022-es olaszországi parlamenti választások

Jelige: abj869

Lezárás dátuma: 2022.11.18

1. Bevezetés	2
2. Történelmi kitekintés, a fasiszta rendszer hatásai az olasz politika szerkezetének kialakulására valamint a fasizmus aktualitásának kérdése	3
2.1. Benito Mussolini	4
2.2. A fasiszta paradigma	6
2.3. Az antifasizmus	7
2.4. Az új rend	8
2.5. A Gazdasági Csoda és az I. Olasz Köztársaság viharai	9
2.6. A II. Olasz Köztársaság kialakulása	11
2.7. Silvio Berlusconi és a kortárs olasz politika iskolapéldája	12
2.8. A Fratelli d'Italia és a fasizmus aktualitásának kérdése	13
3. Olaszország szerepe és súlya a nemzetközi szférában, az olasz képviseleti demokrácia valamint a 2022-es olaszországi parlamenti választások valósága	14
3.1. Gazdasági „erő”	14
3.2. Katonai erő	15
3.3. Olaszország politikai súlya	16
3.4. A tökéletes kétkamarás rendszer	16
3.5. Mario Draghi és Sergio Mattarella	17
3.6. A választásokon résztvevő jelentősebb politikai erők és programjaik	17
3.6.1. A Jobboldali Koalíció	17
3.6.1.1. A Jobboldali Koalíció programja	20
3.6.2. A Baloldali Koalíció és programjuk	21
3.6.3. Az Öt Csillag Mozgalom és politikai programja	22
3.6.4. Az Azione – Italia Viva pártszövetség és politikai programjuk	24
3.7. A választási eredmények	24
3.8. Párhuzamok	25
3.9. Törésvonalak	26
4. Az első Meloni kormány, a jelen kihívásai és a jövő lehetőségei	28
4.1. A Kormány	28
4.2. Kihívások és lehetőségek	28
4.2.1. Olaszország geopolitikai súlyának növelése	29
4.2.2. A klímavédelem és fenntarthatóság	31
4.2.3. Népvándorlás: a migrációs és menekült válság	34
5. Konklúzió helyett: Prognózis	37
Felhasznált Irodalom	39
Mellékletek	43

1. Bevezetés

A dolgozatom témáját adó 2022-es, szeptember 25-én tartott olaszországi parlamenti választások mindenképpen olyan jelenséget alkotnak, amely igen összetett folyamatok keresztezési pontjában fekszik és meglátásom szerint ezek elemzése nélkül nem lehet megfelelően megragadni ezeknek a választásoknak a lényegét és jelentőségét. A dolgozatban érintett témakörök bemutatása – a fentebbi logikát követve - arra irányul majd, hogy elősegítse az összetett folyamatok mélyebb megértését és a közöttük lévő kölcsönös visszahatások átláthatóságát. Az első témakör a jelenlegi olasz politikai rendszer kialakulása, amely magyarázza a rendszer sajátosságait. A fasizmus dinamikáinak és történelmi jelentőségének tárgyalása szintén fontos a téma bemutatása céljából, hiszen a fogalom ismét előtérbe került a választási kampány alatt és így nem csupán az olasz politikai rendszer szerkezetének kialakulását befolyásolta a történelem során, hanem a jelenlegi kampány alakulását is. Ebből következően prioritássá vált a legerősebb kormánypárt fasizmushoz való viszonyának tisztázása is. Ahhoz pedig, hogy némiképpen átláthatóvá váljon a rendszer jelenlegi sajátosságainak összetettsége a történelmi háttér mellett fontosnak tartom meghatározni Olaszország geopolitikai súlyát, elhelyezve az országot a gazdasági, katonai és politikai szövetségi rendszerekben is. A választásokon résztvevő különféle politikai erők sajátosságainak és programjainak bemutatása reményeim szerint magyarázatot ad a választási eredmények alakulása mellett arra is, hogy mely irányba kíván majd az új kormány lépéseket tenni. A kormány lehetőségeinek megértéséhez viszont fontosnak tartom elemezni azokat a főbb kihívásokat is, amelyek megoldására politikai programjában vállalást tett. Ezek a kihívások szintén összetett jelenségek, így a kormány lehetőségeinek mérlegelésekor szükségesnek ítélttem, hogy ezeknél a pontoknál is némileg „távolabbról kezdjem”, a nemzetközi összefüggések vizsgálatához első sorban a nemzetközi kapcsolatok realista iskolájának megközelítéseit használom, integrálva a világrendszer paradigma bizonyos kategóriáival. Ezek a műveletek arra irányulnak, hogy az összetett jelenségek bemutatása és a kérdéskörök vizsgálata megalapozottabb legyen. Az összefutó szálak mélyebb megértésével lehetőség nyílik egy reményeim szerint megalapozott prognózis felállítására is.

2. Történelmi kitekintés, a fasiszta rendszer hatásai az olasz politika szerkezetének kialakulására valamint a fasizmus aktualitásának kérdése

A fasizmus lényegére, valamint a Benito Mussolini tevékenységének következményeire való reflektálást megkerülhetetlennek vélem a dolgozat témájáról történő értekezés elején. Ennek oka abban áll, hogy –meglátásom szerint – a történelem folyamatok eredménye és ezt az állítást alátámasztani látszik az a sajátos jelleg, ahogyan az olasz politikai rendszer kialakításra került, afféle reakcióként a fasizmus okozta traumára. Ebből kifolyólag az olasz politikai rendszer vizsgálatánál nem látom elmulaszthatónak e témakör tárgyalását, mindemellett az is aktuálissá teszi a témát, hogy a választásokon a legnagyobb támogatást kapott párt, a Fratelli d'Italia egy neofasiszta politikai erő metamorfózisából jött létre. A politikai ellenfelek ezt a tényt a párt kapcsán felnagyítani próbálták, a fasizmus szitokszóvá vált és gyakorta előkerült a kampány során. A Baloldali Koalíció első sorban, az ezzel kapcsolatos félelemkeltésre építette fel a kampányát. Én ezt a „félelmet” megalapozatlannak és valótlannak tartom. A történelmi kitekintés keretében egyrészt folyamat szintjén szándékozom bemutatni azt, ahogyan a jelenlegi politikai rendszer kialakult a fentebb említett traumára adott reakcióként, másrészt pedig tisztázni kívánom a fasizmus és a Fratelli d'Italia kapcsolatát, amelyre a politikai ellenfelek által megfogalmazott „fasiszta vádak” igaztalan voltát tartó állításomat alapozom.

Közismert, hogy Benito Amilcare Andrea Mussolini és a fasizmus nagy hatást gyakorolt egész Olaszországra. Kevésbé közismert viszont, hogy ennek a hatásnak az olasz megítélése mindig is ambivalens volt. Egy diktatúráról beszélünk, amely brutális kegyetlenséggel számolta fel a szabadságjogokat, illetve a saját ideológiájának, érdekeinek vélt vagy valós ellenségeit. Ez viszont nem jelenti azt, hogy Olaszország nagyhatalommá tételének képzete ne győzött volna meg sokakat. Mussoliniben sokan tényleg politikai messiást láttak és látnak ma is. Rajongói levelek ezreit kapta, amelyek tartalmilag a vallásos imádatot súrolták, néhol kimerítették. Ez a jelenség, bár jóval kisebb intenzitással, de ma is létezik. Hogy erről meggyőződjünk elég fellapozni Predappio város vendégkönyveit, ahol a Duce kriptája található. A település sok látogatót vonz, afféle politikai zarándokhelyként működik, még fasiszta témájú szuvenírbolt is van a településen. Mind a mai napig sokan merítenek ihletet a Duce személyiségéből és elképzeléseiből. Kissé ijesztő, bár nem teljesen meglepő módon, sok fiatal látogatót vonz ez a hely. Az éremnek viszont van egy másik oldala is, meg kell említeni azt a traumát is, amit a fasiszta rendszer okozott az olasz népléleknek. Az olasz politika szerkezete ezek után úgy lett kialakítva, hogy egyetlen politikai erő ne tudja többé magához ragadni a hatalmat. A rendszer

koalíciókban, szűk többségekben és törékeny szövetségekben gondolkodik, így abban az esetben, ha valaki egyeduralomra törne, koalíciós partnerei egyszerűen kiállnak mögüle és így a mindenkori törtető kiesik a hatalomból. Ez a rendszer viszont rendkívül törékeny, a kormányzást és a törvényhozást nehézkessé és lassúvá teszi. Itt még annyit fontos megemlíteni, hogy a korrupció, a politikusok magánéleti botrányai és a több szálon működő szervezett bűnözés olyan mértékben begyűrűzött már a politika világába, hogy az emberek általános bizalmatlansággal viseltetnek az állam felé, igazából nem nagyon várnak valós változást a jelenlegi politikai szereplőktől. Mussolinire és a fasizmusára reflektálva, úgy hiszem belátható, hogy néhány szélsőséges esettől eltekintve – mint például Adolf Hitler - nagyon nehéz pontosan megítélni egy ember munkásságának hatásait, csupán a cselekedetei alapján. Tehát valóságunk és történelmünk folyamatai ily módon is összetettnek bizonyulnak. A jelenlegi politikai rendszer úgy működik, hogy csupán másokkal együttműködve lehetséges kormányozni, a politikai szereplők a kormányzáshoz szükséges többséget csak koalíciós formában tudják megszerezni. Úgy vélem, hogy gyakorlatilag a háború végétől egészen napjainkig megfigyelhető legalább egy visszatérő séma ebben a rendszerben: A séma abban áll, hogy a hatalmon lévő politikai pártok és a pártszövetségek tagjai bármikor képesek felborítani az együttműködést és így megbuktatni a kormányt, ha úgy gondolják, hogy ezzel javítani tudják helyzetüket, vagy bárminemű előnyt szerezhetnek, ehhez magas korrupciós ráta és egyéb botrányok is rendszeresen társulnak a politikai palettán. Tehát itt megnyilvánul az egyéni érdekek mentén történő politizálás egy igen „radikális” formája. Ez egyértelműen rontja Olaszország érdekérvényesítési képességét a nemzetközi fórumokon is. Ha olaszországi választásokat kívánunk elemezni, ahogyan arról már korábban értekeztem, nem hagyhatjuk figyelmen kívül az olasz politikai rendszer kialakulását, amelynek jelenlegi formája, jórésztben egy reakció Mussolini munkásságára és arra a traumára, amelyet ez a jelenség okozott az országban. Továbbá a 2022-es olaszországi parlamenti választásokon legtöbb szavazatot kapott párt, a Fratelli d'Italia fasizmusához való viszonyát is elemezni kell a tisztánlátás végett. Ebben a fejezetben erre a két feladatra vállalkozom, mindeközben szándékaim szerint megmutatkozik majd a fentebb említett séma gyakorlati működése is.

2.1. Benito Mussolini

Benito Amilcare Andrea Mussolini¹ 1883-ban született Dovia di Predappioban, egy kovács és egy tanárnő fiaként. Tanítói oklevelet szerzett és ebben a hivatásban kezdett dolgozni először

¹ <https://doc.studenti.it/appunti/storia/benito-mussolini-sue-posizioni-politiche.html> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28 <https://doc.studenti.it/appunti/ricerche/2/mussolini.html> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

Predappioban majd Tolmezzoban. A szocialista pártnak már igen fiatalon, 1900-ban a tagja lett. 1908-ban Onegliában volt franciatanár és munkája mellett ekkor kezdte gyakorolni igazi szenvedélyét, az újságírást. Felemelkedése a párton belül viszonylag gyorsan történt, 1910-ben már a párt Forlì területi szekciójának volt a titkára és saját hetilapot is alapított „Oszályharc” címmel, de 1912. december 1-én már ki is nevezték az Előre! (Avanti!) című lap főszerkesztőjévé, amely a Szocialista Párt hivatalos sajtóorgánusaként működött. Ezzel az olasz szocializmus egyik vezéralakjává vált, de valahogy már ekkor érezhető volt, hogy nem táplált akkora hitet a szocialista eszmék iránt, mint párttársai. Az első világháború kirobbanása után, 1914. október 18-án az „Előre!” című újságban megjelentetett egy cikket, amelyben háborúpárti hangot ütött meg, mégpedig az antanthatalmak oldalán. Ez a lépése olyannyira kiváltotta a párt ellenszenvét, hogy az november 24-én kizárta soraiból. Mussolini² már tíz nappal korábban megalapította a saját lapját, Olaszország Népe (Popolo d'Italia) címmel és azokat a propaganda csapatokat is megszervezte, akik módszeresen keltették az antantpárti hangulatot. Végül ő maga is harcolt a háborúban 1915 és 1917 között, és sebesülés miatt, kitüntetéssel szerelt le. Mussolini 1919. március 23-án, Milánóban a San Sepolcro téren megalapította az olasz harci csapatokat (Fasci italiani di combattimento). Ezek alkották a fasiszta mozgalom gerincét. Egy végsőkéig elmenő, nacionalista és a fizikai erőszakot politikai fegyverként használó csoportosulás voltak, akiket leginkább a demokratikus államrend és parlamentáris rendszer elleni olthatatlan ellenszenv jellemzett. Mussolini mozgalma kezdetben nem tudta megszerezni a kívánt támogatást és népszerűséget, de köszönhetően a „vezér” erős személyiségének, demagógiájának és szégyenérzetet nem ismerő oportunizmusának hamarosan megerősödtek, létszámban, ill. az anyagi lehetőségek és a népszerűség terén is. Az 1919-től országszerte kirobbanó paraszt és munkás elégedetlenségek fémjelezte „vörös két év” is a fasizmus malmára hajtotta a vizet, hiszen a tőke, a gyárosok és földbirtokosok a rendet látták a fasizmusban a bolsevista felforgatókkal szemben, akik elfoglalták a gyárakat és lefoglalták a termelőeszközöket. Itt fontos megjegyezni, hogy az állam is nagyon toleráns volt a fasiszta erőszakkal szemben. Mussolini 1921. november 9-én Rómában párttá alakította mozgalmát, megerősödése és térnyerése viszont 1922. október 28-ával teljesedett ki, amikor is a „Menetelés Rómába” („Marcia su Roma”) nevű művelet keretében pártja és harci csapatai felutaztak vele az örök városba, ahol a király „felkérte” őt a kormányalakításra.

² SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, pp. 48-54.

2.2. A fasiszta paradigma

Fontosnak tartom ennek a fogalomnak a tisztázását, hiszen ez a tisztánlátás hozzásegít minket ahhoz, hogy felmérjük a Fratelli d'Italia párttal szemben megfogalmazott vádak megalapozottságát, vagy - meglátásom szerint - annak hiányát. Az eddigi rövid összefoglalásban csak gyakorlati tényeket ismertettem, most röviden felvázolom az ideológiát, a gyakorlat mögött meghúzódó, bár attól mindig elválaszthatatlan elméletet. A fasizmus³ egy harmadik út kíván lenni, a kapitalizmus és a marxizmus mellett. Elismeri a magántulajdonhoz való jogot, de visszautasítja a liberális demokráciát. Politikai rendszere eltörli az alkotmányos jogok többségét és az új rend magját a szélsőséges nacionalizmusban és a módszeresen felépített személyi kultuszban határozza meg. Az alapelv abban áll, hogy vészterhes időkben, egy hazáját nagyon szerető, elszánt és erős vezető képét kialakítva meg lehet szerezni a kulcsfontosságú szereplők (tőke) támogatását, hiszen ők veszélyeztetve érzik az érdekeiket a bizonytalan helyzetben. A tőke és egyéb releváns szereplők segítségére támaszkodva a vezér politikai messiásként lép fel és azt a hatást kelti, hogy csak ő tudja visszaállítani és majd fenntartani a rendet a kaotikus időkben és persze azon túl is, ezért kell hát teljhatalomhoz jutnia. Itt tisztán látszik a párhuzam az ókori Rómával, ahol végveszély esetén diktátort választottak. Azonban az a különbség az ókortól, hogy a fasiszta diktátornak nincsen (tervezett) hivatali ideje. A fasiszta államban mindent a vezető irányít, hiszen ő védelmezi és ő fogja „nagygyá tenni” az országot. Az ő személye köré szerveződött politikai erő pedig, a vezető ideológiájának élharcosaként, annak végrehajtó szerveként működik. A gazdaság és annak minden szereplője teljes állami irányítás alá kerül. Ez feloldja a tőkés-munkás ellentéteket, hiszen mindkét fél alá van vetve a személyi kultuszra épülő, a szabályokat maga diktáló államhatalomnak, amely akár erőszakkal is helyre állítja a „rendet”. A többpártrendszernek ebben a konstrukcióban nincsen létjogosultsága, hiszen nem létezhet más hang, mint a vezetőé, bárki másra voksolni és azt támogatni pedig államellenes bűncselekmény. Mussolini fő ideológusa Giovanni Gentile, neo-hegeliánus filozófus, a pedagógia tudósa és a Duce oktatási minisztere is volt. A fasizmus elméleti hátterét együtt alkották meg és a művet 1932-ben kiadták „A fascismus doktrínája” (*La dottrina del fascismo*) címmel. Gentile a fasizmus életről alkotott felfogását „spirituálisnak” nevezi és ebből a következő antropológiát vezeti le:

„A fascismus embere egyén, amely egyben nemzet is és haza, erkölcsi törvény, mely egyéneket és nemzedékeket fog össze egy hagyományban és egy küldetésben, amely elfojtja az élvezet

³ Dr. Edoardo Angione szintézise alapján: <https://www.studenti.it/fascismo-significato-cronologia-protagonisti.html> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28 Dr. Angione profiljához: <https://www.studenti.it/autore/edoardo-angione> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

szűkös kereteibe zárt élet ösztönét, hogy a kötelességben teremtsen meg egy felsőbbrendű, az idő és tér korlátaitól nem kötött életet: olyan életet, amelyben az egyén az önmegtagadáson, személyes érdekeinek feláldozásán, sőt magán a halálon keresztül is megvalósítja azt a spirituális létformát, amelyben emberi értéke áll.”⁴

Ez igazán fanatizálóan hangzik, viszont a második világháborúba való belépés kudarc volt Olaszország számára. Az emberáldozat és a gazdasági veszteségek a személyi kultusz megrendülését majd összeomlását okozták, Mussolinit 1945. április 28-án elérte a végzete, letartóztatták és kivégezték. Predappióban van eltemetve a családi kriptában. Nyughelye –mint arra már kitértem - mind a mai napig sok embert vonz, akik le kívánják róni kegyeletüket a Duce-nak. A Duce megítélése mindig is ambivalens volt tehát az olasz népesség körében. Most, a fasizmus bemutatása után, röviden áttekintem az olasz politikatörténet alakulásának a már említett séma, valamint az aktualitások bemutatásához általam fontosnak ítélt mérföldköveit. A második világháború után azok az erők jutottak érdemi pozícióba, amelyek főbb szerepet vállaltak a fasizmussal szembeni ellenállásban, én velük kezdem összefoglalómat.

2.3. Az antifasizmus⁵

1926. november 6-án betiltották a többpártrendszert, de a fasizmus ellenségei részben külföldön, részben pedig az országon belül titokban, tovább működtek és szervezkedtek. A kommunisták jól szervezettek voltak és titkos sejtjeiket továbbra is fenntartották, hála annak, hogy Franciaországban és a Szovjetunióban továbbra is szabadon működhettek. A katolikusok hivatalosan nem tömörültek titkos sejtékbe, de az Actio Catholica nevű mozgalom fellépésével a fasizmus is megtanult számolni, hiszen Mussolini a katolicizmust kívánta államvallássá tenni, számára presztízsveszteséssel járt volna az egyházra támadni, hiszen az akkori Olaszországban a vallás még döntő tényező volt. A szocialisták aztért tudtak a továbbiakban is fennmaradni, mert 1892-es alapítású pártként nagy múlttal rendelkeztek és maguk mögött tudhatták a dolgozó tömegek nagyrészét. A Benedetto Croce nápolyi filozófust követő liberálisok sem tűntek el. Ennek az is volt az oka, hogy Giovanni Gentile nem minden esetben távolította el az értelmiségi közéletből azokat, akik nem nyíltan kritizálták a rendszert. Végül fontos megemlíteni a Carlo Roselli vezette akciópártiakat. Erre a csoportra, dolgozatomban egy későbbi fejezetében az aktualitások kapcsán is kitérek majd, hiszen a 2022-es választásokon a Carlo Calenda vezette Azione pontosan e párt szellemi örökösének nevezi magát. Az akciópártiak voltak a legtevékenyebb antifasiszták, egy, az osztályharcot visszautasító, szabadságpárti szocializmust

⁴ BENITO MUSSOLINI, A FASCISMUS DOKTRÍNÁJA, p.11.

⁵ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, pp.85-87.

hirdettek. Ezeket az egymástól különböző politikai erőket és ideológiai műhelyeket összekovácsolta a közös ellenséggel vívott harc. Az ellenállásban és a fegyveres küzdelemben a társadalom minden rétegéből és mindegyik itt említett pártból, sokan kivették a részüket. Az ellenállás mértékét és a *resistenza*⁶ (fegyveres harc a fasizmus ellen) „hősiességét” elismerték a szövetségesek is, ez hozzájárult ahhoz, hogy Olaszország bár veszített, végül is - álláspontom szerint - nem jött ki olyan rosszul a második világégből.

2.4. Az új rend⁷

A felszabadulás utáni első kormányt Feruccio Parri partizán parancsnok vezette. A mögötte álló koalíciót akciópártiak, katolikusok, kommunisták, liberálisok és szocialisták alkották. A közös ellenség legyőzése után az eltérő értékrend, és ami meghatározóbb, az ütköző érdekek hamar megakasztották az együttműködés gépezetét. Ez a kormány nagyon rövid életű volt.⁸ 1945. december 10-én, a kereszténydemokrata Alcide de Gasperi alakított új kormányt. Signor de Gasperi 1953-ig irányította az országot, nyilvánvaló módon több kormány élén is. 1946. június 2-án fontos népszavazás zajlott, egyik legfontosabb témája az ország államformája volt. Ezen a népszavazáson a szavazati joggal rendelkező lakosság 89%-a kifejezte az akaratát. Ez az alkalom több szempontból is történelmi volt, hiszen itt szavaztak elsőként nők is. Az eredmény tükrében Olaszország maga mögött hagyta a monarchiát, mint államformát és köztársasággá vált. A népszavazás eredményének értelmében megalakult az Alkotmányozó Nemzetgyűlés (Assemblea Costituente) és megalkották az Alkotmányt, amely 1948. január 1-én életbe lépett. Az I. Olasz Köztársaság Alkotmánya lefektette a két kamarás rendszert, meghatározta a Képviselőház és a Szenátus jogköreit, meghatározta a miniszterelnököt kinevező köztársasági elnök megválasztásának módját és rendelkezett a parlament arányos, proporcionális rendszer szerint történő megválasztásáról is. Ennek célja az volt, hogy lehetetlenné tegye a fasizmus vagy a monarchia visszatérését. 1947. június 5-én elfogadták a Marshall-tervet és Olaszország megkezdhetette az újjáépítést. Itt már egyértelművé vált, hogy a romokban heverő ország csak az Amerikai Egyesült Államok segítségével tudott továbblépni, ezért a bel- és külügy alakításában a de Gasperi kormányok folyamatosan egyeztettek az USA-val. 1949. április 4-én Olaszország NATO taggá válik, innentől folyamatossá vált az amerikai haderő állomásoztatása a félszigeten. De Gasperi elkezdte módszeresen kiszorítani a kommunista és szocialista erőket, így váltak a kereszténydemokraták a legmeghatározóbb politikai erővé egészen az 1980-as évekig. Ennek

⁶ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, p.92.

⁷ IDEM, pp. 93 – 110.

⁸ 1945. április 25. a felszabadulás napja Olaszországban. Parri kormánya csak pár hónapig „maradt életben”.

egyik legfőbb oka abban állt, hogy a baloldal hatalomra jutása esetén a Marshall Terv felfüggesztésre került volna. De Gasperi módosította a választási törvényt is olyan módon, hogy az arányos választási rendszer többségivé vált. Aki a szavazatok 50%-át, plusz egy szavazatot szerzett, az megkapta a parlamenti mandátumok 65%-át. Az 1953-as választásokon a kereszténydemokraták nem kapták meg a szavazatok 50%-át, így nem tudták kihasználni az új rendszer előnyeit. De Gasperi utána bizalmat sem kapott és rá egy évre elhalálozott. Ő volt az a nagyhatású államférfi, aki felismerte Olaszország nyugati integrációjának szükségességét és ezért a heves otthoni tiltakozások ellenére is beléptette országát a NATO-ba.

2.5. A Gazdasági Csoda és az I. Olasz Köztársaság viharai

Nincs modern olasz történelmi munka a gazdasági csoda⁹ megemlézése nélkül. Az 1955 és 1963 közötti időszakot szokás így nevezni. Az ország háború utáni újjáépítése befejeződött, az északi országrészben pedig növekedni kezdett az ipari beruházások száma. A vámkorlátok megszűntek, így az export virágzott, a bérek szándékos alacsonyan tartásával pedig a gazdasági növekedés elképesztő méreteket öltött, olyat, amelyhez hasonlóra akkoriban csupán az NSZK és Japán voltak képesek. Az északi ipar működtetéséhez a déli munkaerő is szükségessé vált, így az országon belüli migráció teljesen természetes jelenség lett. Az 1970-es évekre az ipar lett az olasz gazdaság fő profilja, hatalmas urbanizációs folyamatok mentek végbe, a televízió elterjedésével és a mobilitás növekedésével, a belső migráció és a jó infrastruktúra miatt a társadalom kulturálisan is egységesedett, ennek legfőbb megnyilvánulása a közös olasz nyelv használatának elterjedése volt, a mind a mai napig közkedvelt regionális dialektusok mellett. Ekkor kezdett el kialakulni az olasz fogyasztói társadalom. A következő fő pont az a *diák és munkáselégedetlenségi hullám*¹⁰, amely 1968 és 1969 között söpört végig a Nyugaton, jobb körülményeket, lehetőségeket követelve a résztvevők tevékenységi köreiben. Érdekes módon, ennek sikerei a politikai életben erős jobbra tolódást idéztek elő és persze növekvő államháztartási hiányt is. A Movimento Sociale Italiano (Olasz Szociális Mozgalom, továbbiakban MSI) egyre nagyobb támogatottságnak kezdett örövendeni a középső és a déli országrészben. Arról a poszt-fasiszta pártról beszélünk, amely egyszer majd szakít a fasizmussal és beolvad az Alleanza Nazionaleba (Nemzeti Szövetség), amelynek mai utódpártja a Giorgia Meloni vezette Fratelli d'Italia! Az 1960-as évektől egyre gyakoribbá vált a *terrorizmus*¹¹ jelensége is. Itt alapvetően „vörös” és „fekete” terrort kell megkülönböztetni: a

⁹ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, pp. 113-115.

¹⁰ IDEM, pp.128 -132.

¹¹ IDEM, pp.133, 144-148.

kommunista ideológiai háttérrel rendelkező Brigade Rosse (Vörös Brigádok) és a fasiszta NAR (Nuclei Armati Rivoluzionari) a „főszereplők” között voltak. A fasiszta ideológiájú terrorhoz köthetők a valószínűleg titkosszolgálati segítséggel Milánó és Róma területén végrehajtott robbantások, mintegy válaszul az elégedetlenségi hullámra. A terror egy harmadik fajtáját a szervezett bűnözés jelentette. Ettől az időszaktól megnőtt a bűnszövetkezetek nevéhez kötődő gyilkosságok száma. A politikusok terrorral és a szervezettbűnözéssel kapcsolatos hallgatása és tétlensége (Omertá)¹² sokáig akadályozta az érdemi változást. Az olasz politikai terrorizmus és a szervezettbűnözés „klasszikus” fénykorának egy 1982-es törvény vetett véget. Ez lehetővé tette, hogy a „bűnbánó” terrorista és „maffiózó” feladhassa magát és a társait, a saját börtönbüntetése csökkentéséért cserébe¹³. Aldo Moro kereszténydemokrata miniszterelnök 1978-as elrablása majd kegyetlen meggyilkolása megakadályozta a kommunisták közel kerülését a hatalomhoz így nem véletlen, hogy kis túlzással saját halottjukként gyászolták Morot. Éppen ezért összeköttetéseiket felhasználva felkutatták a vörös terrorral rokonszenvező munkás érdekképviselői szervezeteket. Az évek alatt alapvetően a már említett séma folyamatos ismétlődése figyelhető meg a politikában, valamint a korrupciós botrányok is egyre gyakoribbá váltak. És ennél a pontnál válik fontossá megemlíteni az Olasz Kommunista Pártot (PCI)¹⁴. Mint azt már kiemelttem, de Gasperi szorította ki őket a kormányzásból és attól kezdve bárhogyan is alakult a hatalmi összetétel, mindig ellenzékben tartották a kommunistákat. Ezen a ponton viszont a „körönkívüliség” előnyükre fordult, hiszen így elkerülték a korrupciós botrányokat, az ő becsületük még tiszta volt. Enrico Berlinguer, olasz kommunista vezető nevéhez fűződik az eurokommunizmus nevű eszme, amely gyakorlatilag szakított a szovjet irányzattal, az európai helyzetet status quo-ként fogadta el és elismerte a sajtó, a gondolkodás és a vallás szabadságát. Ez az irányzat elismerte a magántulajdont, de erőteljesen felszólalt a társadalmi igazságosság védelmében. Az eurokommunizmus nagyon népszerűvé vált és a párt a helyhatósági választásokon is olyan jól kezdett szerepelni, hogy már több szinten is számolni kellett vele. Ennél a pontnál, a PCI közeledni kezdett a kormányzó pártokhoz. Ez a jelenség a „történelmi kompromisszum”, melynek lényege, hogy a kommunisták és a hatalmon lévők megegyeztek egymással abban, hogy mely kérdéseket fogják kölcsönösen előnyben részesíteni. Ez ugyan feloldotta a demokráciában jelenlévő ellentéteket, hiszen a hatalmon lévők kibékültek „az” ellenzéki erővel, de az Olasz Kommunista Párt sokat veszített a hitelességéből, hiszen milyen joggal meri kritizálni a kormányzó pártokat a társadalmi igazságosság apropóján, ha ő

¹² SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, p.146.

¹³ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1982/06/02/082U0304/sg> - utolsó letöltés dátuma: 2022.11.06

¹⁴ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, pp.139-142.

maga megegyezik velük azért, hogy ezáltal előnyhöz jusson. Ahogyan azt már említettem, Aldo Moro miniszterelnök a Vörös Brigádok nevű terrorszervezet áldozatául esett 1978-ban, mielőtt végleg megegyezhetett volna Berlinguerrel, így a kommunisták nem kerültek be a hatalomba¹⁵. Az 1980-as évekig konstansnak tekinthető a kereszténydemokraták fölénye a többi párttal szemben, 1983-ban viszont ez megváltozott, hiszen a szocialista Benedetto „Bettino” Craxi¹⁶ kapott kormányalakítási megbízást. Craxi mögött egy ötpárti koalíció volt, amely magában foglalta a szocialista, a kereszténydemokrata, a szociáldemokrata, a republikánus és a liberális pártokat. Bettino Craxi a töké¹⁷ támogatta, hiszen erélyesen lépett fel a munkáskövetelésekkel szemben. Ekkoriban a nemzetközi pénzügyi helyzet javuló tendenciát mutatott, így a második kormánya idejére Craxinak sikerült az inflációt 15%-ról 10,6%-osra leszorítania. Kormányzásának jellegéhez hozzá tartozott a segélyezés és a pénzek kiosztása szövetségesei között. A mögötte álló pártok közötti ideológiai nézeteltéréseket például az érdekszférák felosztásával és a közpénzek ajándékozásával oldotta fel. Ez - mondani sem kell – tovább növelte az államháztartási hiányt. A vezetési stílusát „határozott döntésképeség” néven lehetne meghatározni, egész egyszerűen erélyes, teátrális fellépéssel maga diktálta a dolgok alakulását. Politikai víziója a politikai és a gazdasági elit növekvő közeledése volt. Elérte az Állam és Egyház közötti Konkordátum felülvizsgálatát is, ahol a Katolikus Egyház lemondott arról, hogy a katolicizmus állami vallás legyen. Craxi tevékenysége ugyan az Olasz Szocialista Párt (PSI) kezébe adta a korábbi kereszténydemokrata fölényt, de a New York-i tőzsde 1987-es összeomlása véget vetett a pénzügyi növekedésnek, Bettino Craxi pedig a következő években belebukott a korrupciós botrányaiba.

2.6. A II. Olasz Köztársaság kialakulása

A mai napig létező, II. Olasz Köztársaság kialakulásának megértéséhez az 1987 és 1992 közötti időszak fontosabb eseményeit kell megvizsgálni.¹⁸ Ekkor a Szovjetunió válságban volt, létének végéhez közelített. Ennek hatására az Olasz Kommunista Párt is meggyengült, amellyel halványulni kezdett a háború utáni időktől általánossá vált ellenségkép is. Ez a tény, a New York-i tőzsde összeomlása és Craxi korrupciós botrányai átrendezték a politikai színteret és 1987-ben a kereszténydemokraták ragadták ismét magukhoz a hatalmat. 1990-ben napvilágra került az ún. „Gladio-ügy”, hiszen Giulio Andreotti miniszterelnök elküldte a Gladio NATO aktáját a parlamenti vizsgálóbizottságnak, ezzel kompromittálva Francesco Cossiga

¹⁵ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, p. 145.

¹⁶ IDEM, pp. 148 -153.

¹⁷ Például a Fiat.

¹⁸ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, pp. 155 -164.

köztársasági elnököt, aki a CIA-val együttműködve részt vett a szervezet felállításában. A Gladio a NATO egy titkos fegyveres szervezete volt, amely a kommunista hatalomátvétel megakadályozása végett ténykedett Olaszországban, azzal vádolták őket, hogy támogatták a jobboldali terrorizmust. Cossiga politikai karrierje, nagy népszerűségének hála túlélte ezt a „támadást”. A legnagyobb hatású botrány, viszont vitathatatlanul a Csúszópénz/Tangentopoli botrány¹⁹ volt. Egy milánói bíró, Antonio di Pietro letartóztatta és elítélte Mario Chiesá szociális otthon igazgatót. Chiesá megrendelte egy vállalkozótól az otthon takarítását, a szolgáltatást közpénzből túlfizette, majd azt saját magának visszatéríttette. Ennek hatására indult meg országos szinten a „Tiszta kezek akció”, melynek keretében kiderült, hogy ez bevett szokás volt az országban. Sok politikust, vállalkozót és „fontos embert” letartóztattak. Ez a botrány első sorban a kereszténydemokrata és szocialista politikai köröket érintette. Ezek először vehemensen támadták a bíróságokat, a bizonyítékokkal szemben pedig vagy azt állították, hogy ezek izolált esetek és nem a pártokat érintik csupán az egyéneket, később pedig azt, hogy ez nem is igazi lopás, hiszen a választási kampányt, a párt céljait finanszírozták ezekből a pénzekből. Ez oly módon rendítette meg az emberek bizalmát a politikában és a demokrácia mechanizmusában, hogy Cossiga lemondott, és innentől állapítható meg az I. Köztársaság totális válsága. Az 1994-es választástól beszélünk II. Köztársaságról, annak ellenére, hogy nem született új alkotmány. 1993. április 18-án egy referendum keretében elsöprő többséggel szavazták meg a „majdnem többségi” választási törvényt²⁰, amely augusztus 6-án elfogadásra került. A parlamenti képviselők 75%-a többségi, 25%-a arányos módon kerül tehát megválasztásra. Innentől vált nagyon bonyolulttá a választási rendszer: Két szavazólap lett, az egyikén képviselőre, a másikon preferált pártra kellett szavazni. A hagyományos pártok rendszere hitelét veszítette, innentől még inkább a pártszövetségek kerültek előtérbe. Kicsúcsosodott a háború utántól elindult fragmentációs folyamat, a koalíciós megegyezések jelentősége megnőtt. Az európai parlamenti képviselők választása viszont tisztán arányossági elven működött.

2.7. Silvio Berlusconi és a kortárs olasz politika iskolapéldája

Silvio Berlusconi első kormányzati ciklusában megmutatkozik a kortárs olasz politika jellegzetességeinek iskolapéldája²¹. Silvio Berlusconi 1994. január 18-án megalapította saját szervezetét, a Forza Italiát és gyakorlatilag létrehozta a modern „jobb-közép” politikai erőteret.

¹⁹ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, pp. 156-164.

²⁰ IDEM, p. 163.

²¹ IDEM, pp. 171-173.

Tudta jól, hogy a hagyományos pártforma elvesztette az erejét és hitelét. A közelgő választásokon első sorban két szövetséggel kívánt hatalomra jutni és „jobboldali” politikát folytatni. A Lega Nord-dal, amelyet Umberto Bossi vezetett és az Alleanza Nazionale nevű szövetséggel, amely a neofasiszta MSI-ből és a Destra Nazionaléból állt össze.

Sikerült megállapodniuk, Berlusconi a kampányban kihasználta a média erejét is, hiszen ekkor már nemcsak építőipari, hanem médiamágnás is volt. 1994. március 27-28-án a választásokon győzött a „Jobboldali Koalíció”. Berlusconi május 14-én kormányt alakított. Ám ami ekkor történt, úgy gondolom, a kortárs olasz politika esszenciáját adja, hiába volt lassan 30 éve, majdhogynem megérkeztünk „napjainkba”. Ott álltak a hatalom csúcsán, Berlusconi, Bossi és Fini, de nézeteik, értékeik és érdekeik oly módon különböztek, hogy nem tudtak megegyezni arról sem, hogy a prezidencializmust, a föderalizmust vagy a liberalizmust kövessék. Ráadásul a Milánói Ügyészség ekkor vizsgálatot kezdeményezett Berlusconi ellen korrupciós vádakkal. 1995. január 17-én fel is állt már egy szakértői kormány. Ezek után jobb és balközép koalíciók váltják majd egymást. A jelenség a 2000-es évek közepére olyannyira felerősödött, hogy „tökéletlen kétpártiság” névvel is illethető.

2.8. A Fratelli d'Italia és a fasizmus aktualitásának kérdése

Az MSI 1995. január 15-én megtartotta utolsó kongresszusát Fiuggiban²². Szakítottak a fasizmussal, elismerték a demokráciát és azt, hogy a fasizmussal szembeni ellenállás szükséges volt ahhoz, hogy kialakuljon az olasz demokrácia, majd identitás szinten, végleg betagozódtak az Alleanza Nazionaléba. Mint utaltam rá korábban, ez a Fratelli d'Italia elődpártja. Tehát a „pálfordulás” megtörtént, fasisztának nevezni őket, véleményem szerint már nem megalapozott. Továbbá, a politikai rendszer szerkezetéből látható, hogy pártideológiától függetlenül ezek között a keretek között nem lehet klasszikus értelemben vett diktatúrát kiépíteni, már csak azért sem, mert a regnáló kormány munkájára legtöbbször a saját koalíciója jelenti a legnagyobb veszélyt.

²²SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, p. 174.

3. Olaszország szerepe és súlya a nemzetközi szférában, az olasz képviseleti demokrácia valamint a 2022-es olaszországi parlamenti választások valósága

Mielőtt magát a politikai rendszert és a 2022-es választások sajátosságait bemutatnom, célszerűnek tartom pozicionálni Olaszországot a jelenlegi nemzetközi szintén is, hiszen – meglátásom szerint – ez egy lényeges szempont a jelenlegi realitások megértéséhez.

3.1. Gazdasági „erő”

Az olasz gazdaság az eurozóna harmadik legnagyobbja, Németországot és Franciaországot követi a sorban²³. Az Egyesült Királyság gazdaságilag is erősebb nála (Németország után a második) de a Brexit után az angolokat már értelemszerűen nem soroljuk ide. Az olasz gazdaság alapvetően két nagyobb blokkra osztható: Van egy elmaradottabb, mezőgazdasági berendezkedésű déli országrész, amit magas munkanélküliségi és még magasabb bűnözési ráta jellemez. A rend és honvédelmi szervek országos állományának jelentős része a déli országrészből származik. Sok éves ott tartózkodásom alatt lehetőségem volt mélyebb ismeretséget kiépíteni Campodarsego település egyes lakosaival, köztük az Arma dei Carabinieri fegyveres testület²⁴ egy tisztjével, aki a déli Pugliából származik. Ő maga úgy kommentálta a helyzetet, hogy aki oda születik, annak elég hamar „le kell tennie a voksát” a törvény valamelyik oldala mellett. Ennek ellenpéldáját is láttam, hiszen Padova börtönének²⁵ előző lelkésze²⁶ szívügyének tekintette a rabok emberi oldalról történő rehabilitációját is, ennek következtében több kezdeményezésbe is bevonta őket. Egy ilyen alkalom során lehetőségem nyílt találkozni egy szintén déli származású elítélttel, akit szervezett bűnözés keretében, bizonyítottan elkövetett gyilkosságok miatt börtönöztek be. Már középkorú, meglelt ember volt, amikor találkoztam vele és az életfogytiglani börtönbüntetését töltötte a több mint húsz évvel a találkozásunk előtt elkövetett tettei miatt. Sebzett tekintetében ott láttam a fiatal fiút, aki nem tudott kitörni abból a közezből.

Az olasz gazdaság másik blokkját az iparosodott, jóval gazdagabb északi országrész alkotja, amelynek gazdasági tevékenységét a – gyakran családi tulajdonban lévő – kis és középvállalkozások és a szolgáltatások adják. Ott tartózkodásom alatt lehetőségem volt

²³ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/#economy> - utolsó letöltés dátuma: 2022.11.06
<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/germany/#economy> - utolsó letöltés dátuma: 2022.11.06
<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/france/#economy> - utolsó letöltés dátuma: 2022.11.06

²⁴ Az olasz csendőrség.

²⁵ Carcere due palazzi

²⁶ Don Marco Pozza

megismerni többek között a Tonazzo 1888 húsüzemi vállalkozás²⁷ tulajdonosát és számomra rendkívül rokonszenves családját. A cég nevéből is jól látszik, hogy igazán nagy tradícióval rendelkezik, valamint még mindig a névadó család birtokában van, akik Campodarsego településen élnek, Veneto tartományban. Ide sorolnám még a szintén ottani székhelyű, széles nemzetközi elismertségnek és ügyfélkörnek örvendő Carraro cégcsoportot²⁸ is, amely mezőgazdasági és erőgépek forgalmazásával foglalkozik, saját gyárral is rendelkezik. A Carraro család még mindig büszke tulajdonosa az általuk felépített gépgyártó és forgalmazó „óriásnak”. A vállalkozó szellem, a szigorú munkaetika és az egzisztencia önerőből történő felépítése rendkívül fontos jellemzői ennek a zónának.

Mindemellett meg kell említeni azt, hogy a gyenge bankrendszer, a magas államadósság és a déli országrész nehézségei behatárolják az olasz gazdaság növekedését és potenciáljának kiteljesedését. Olaszország államadósságát erre az évre 144,6%-osra becsüli²⁹ az Európai Bizottság. Az új kormány lehetőségeinek elemzésénél erre még bővebben is ki fogok térni.

3.2. Katonai erő³⁰

Olaszország katonai ereje és hadi ipara megdöbbentően erős, az olasz nép ethoszából nem a harci hatékonyságra asszociálna először az ember. A hadsereg állománya hozzávetőlegesen 170 000 fő, a GDP-nek pedig megközelítőleg 1,5%-át fordítják hadi kiadásokra, tehát ez még nem felel meg a NATO elvárásainak. Ezzel együtt fontosnak tartom, hogy kitérjek arra, hogy az Egyesült Államok Központi Hírszerző Ügynöksége, a CIA álláspontja szerint az olasz hadiipar végső soron a harcászat minden területén képes lenne önállóan felszerelést gyártani, legnagyobb erősségei pedig a haditengerészet és a légierő. Jelenleg fegyvereinek és harci eszközeinek előállítás, beszerzése részben országon belüli gyártásból, részben viszont más országokkal közös fejlesztésekből, 2010-től pedig javarészt importált amerikai haditechnikából történik. Az Európai Unió hadseregeinek teljes állománya megközelítőleg 1,34 millió fő, ebben az olasz számít a harmadik legerősebb hadseregnek, a francia és a német után. Az olasz hadsereg bizonyos alakulatai, mint például az Alpini³¹ és a Bersaglieri³² elit osztagok történelmi múlttal rendelkeznek és a világháborúk alatt kivívták népük megbecsülését és

²⁷ <https://tonazzo1888.com/> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

²⁸ <https://www.carraro.com/en> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

²⁹ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/italy/economic-forecast-italy_en - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28.

³⁰ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/#military-and-security> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

³¹ <https://www.esercito.difesa.it/concorsi-e-arruolamenti/Pagine/alpino.aspx> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

³² <https://www.esercito.difesa.it/concorsi-e-arruolamenti/Pagine/bersagliere.aspx> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

ellenfeleik félelmét. Jómagam is láttam azt a kultuszt, amely övezi őket, és azokat az embereket, akik valaha ezekben az alakulatokban szolgáltak. Nem csupán a harcászati hőstettek teremtették ezt a rajongást. A leszerelt veteránok és a hozzájuk köthető egyesületek kezdeményezései is: a polgári és katasztrófavédelemben való szerepvállalás, illetve olyan intézmények felkarolása, mint amilyen a Brescia városában található Cooperativa Sociale Nikolajewka ONLUS³³ székhelye volt, amely sok fogyatékkal élő személy és családjaik számára jelentett hosszú időn keresztül segítséget, többek között lakhatás, orvosi ellátás, rehabilitáció, valamint napközi és fejlesztő pedagógiai segítségnyújtás formájában. Volt szerencsém behatóan megismerni ennek a szolgáltatásnak a működését, nem túlzás azt állítani, hogy sok embernek, állapotából fakadóan az „életet” jelentik ezek a kezdeményezések.

3.3. Olaszország politikai súlya

Az eddig leírtak alapján egyértelműen látszik, hogy egy olyan országról beszélünk, amellyel gazdasági és katonai potenciálja alapján – legalább európai szinten – komolyan számolni kellene. Az országra jellemző politikai instabilitás viszont valamiképp aláássa Olaszország tekintélyét az EU-ban, Franciaország és Németország javára, mivel aki kormányoz, soha nem lehet „erős ember” és az olasz kormányok legtöbbször nem szokták kitölteni a ciklusaikat valamint –véleményem szerint - a magas államadósság is akadályozza a hatékony nemzetközi érdekérvényesítést.

3.4. A tökéletes kétkamarás rendszer

Olaszországban ún. tökéletes kétkamarás rendszer van. Ennek okairól és kialakulásáról már értekeztem a történelmi kitekintésben. Ez a rendszer azt jelenti, hogy a parlament a Képviselőházból és a Szenátusból áll, valamint a hatályba lépéshez mindkét kamarának azonos arányban kell elfogadnia a törvényjavaslatokat és a kormányok hivatalban maradásához is mindkét ház támogatása szükséges.³⁴ A Szenátus és a Képviselőház összetételét az általános választások határozzák meg, ebben van pártlistás és egyéni választókerületi szavazás is, tehát az arra jogosult olasz állampolgár, a szavazáskor két szavazólapot tölt ki. Korábban már értekeztem a koalíciókat alkotó erők azon szokásáról, hogy az előnyszerzésért tulajdonképpen bármire képesek. Tehát amennyiben a közvéleménykutatások jobb eredményt helyeznek kilátásba egy új választás esetén, képesek minden további nélkül borítani az együttműködést és

³³ <http://www.nikolajewka.it/sito2016/index.html> - utolsó letöltés dátuma: 2022.11.06

³⁴ TANÁCS – MANDÁK FANNI, NUBER ISTVÁN, AZ OLASZ KÉPVISELETI DEMOKRÁCIA, p. 77.

megvonni a támogatásukat a regnáló kormánytól. Például a Mario Draghi vezette kormány is erre a sorsra jutott.

3.5. Mario Draghi és Sergio Mattarella

Draghi egy rendkívüli szakmai képességekkel rendelkező gazdasági szaktekintély. Az évek alatt több híres olasz egyetem is tanárai között tudhatta³⁵, de képességeit, véleményem szerint két referenciamunka igazolja a legjobban: ügyvezető igazgatóként dolgozott a Világbanknál, majd elnöke volt az Európai Központi Banknak. 2012. július 26-án, az európai „államadóssági válság”³⁶ okozta problémák közepette hangzott el Draghi híres és nagy hatású ún. „*whatever it takes*”³⁷ beszéde Londonban, amelyben, mint az Európai Központi Bank elnöke biztosította az Uniót arról, hogy a közös pénznem meg fog maradni.³⁸ Ezt követően a Központi Bank – többek között - expanzív monetáris politikát folytatott, amelynek következményeképp csökkent az adónyomás az eurozónában³⁹. Az „Euro megmentője” 2021-től lett olasz miniszterelnök, amikor is Giuseppe Conte kormányának bukása után Sergio Mattarella köztársasági elnök kormányalakítással bízta meg őt. Sergio Mattarella, az Olasz Köztársaság 18. elnöke, 2015-től van hivatalban, de 2022-ben újraválasztották. Szicíliai politikus család sarja, végzettségét tekintve jogász, azon belül az alkotmányjog szakértője.⁴⁰ Köztisztelőben álló ember, hiszen testvére annak a Piersanti Mattarellának aki a szicíliai politikai életben nagy reformer volt és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben halt mártírhálált.⁴¹ Sergio Mattarella nagy méltósággal, biztos pontként van jelen az amúgy kaotikus és érdek vezérelt olasz politikai életben.

3.6. A választásokon résztvevő jelentősebb politikai erők és programjaik

Most részletesebben is ismertetem a választás meghatározó politikai erőtereit és a főszereplőket. A Jobb és Baloldali Koalíciókat, az önálló pólusként induló Öt Csillag Mozgalmat és az Azione – Italia Viva törpepártok szövetségét.

3.6.1. A Jobboldali Koalíció

1. Fratelli d'Italia/ Olaszország fivérei: Ezt a konzervatív, magát jobb-középre soroló pártot Giorgia Meloni vezeti és a választáson a legtöbb szavazatot kapták. Az

³⁵ Trento, Velence, Padova, Firenze.

³⁶ <https://www.investopedia.com/terms/e/european-sovereign-debt-crisis.asp> - utolsó letöltés: 2022.10.28

³⁷ „ (...) Within our mandate the ECB is ready to do whatever it takes to preserve the euro. And believe me, it will be enough.” lsd. <https://www.youtube.com/watch?v=Pq1V0aPEO3c> - utolsó letöltés dátuma: 2022.11.06

³⁸ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2249~543dd2fbd3.en.pdf> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

³⁹ https://www.kfw.de/About-KfW/Newsroom/Latest-News/News-Details_426753.html - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

⁴⁰ <https://www.quirinale.it/page/biografia> - utolsó letöltés: 2022.10.15

⁴¹ https://www.interno.gov.it/sites/default/files/allegati/mattarella_piersanti.pdf - utolsó letöltés: 2022.10.15

Olaszország Fivérei párt egyik már említett „érdekessége”, hogy a MSI (Movimento Sociale Italiano) nevű neo-fasiszta párt utódja. Mindemellett Mussolini két leszármazottja is aktívan politizál a pártban, Rachele⁴² és Caio Giulio Cesare Mussolini⁴³. Az elődpártot és a Mussoliniket gyakran felemlítik a politikai ellenfelek. Azt már kevésbé emlegetik a kritikusok, hogy a faszizmus bélyege alaptalan, hiszen ahogyan az már bemutatásra került, az MSI utolsó kongresszusa alkalmával, 1995. január. 15-én, Fiuggiban⁴⁴, szakított a fasizmussal, elismerte a demokráciát sőt, elismerte a fasizmussal szembeni ellenállás érdemeit és szükségességét a demokrácia kialakulásában, majd pedig identitás szinten betagozódott az Alleanza Nazionaleba, amelynek utódja a Fratelli d’Italia. Személy szerint nem tartom megvetendőnek azt sem, hogy a Duce leszármazottai jelen legyenek az olasz politikai életben, ha ők is és a választóik is úgy kívánják. A Mussolini név „tisztára mosása” mindenképpen olyan feladat, ami nem kevés bátorságot és tartást igényel, éppen ezért fontosnak tartom, hogy a név mai viselőit politikai munkásságuk alapján a választók ítéljék meg szavazatok formájában, ne pedig ideológiák mentén „a priori” módon lépjenek fel ellenük, a saját, jól felfogott érdekük nyomán cselekvő, egyéb politikai erők. Úgy vélem, maga Meloni egy nagyon intelligens nő, aki képes arra, hogy értse és megértse a választók vágyait és érzelmeit is. Erős, határozott személyiség, aki biztonságot sugall, de egyben megértő és hazaszerető is. Pontosan e tulajdonságok összessége teszi őt vonzó „istenpótlékká” az olasz nép szemében ezekben a vészterhes időkben, ahol gazdasági, energetikai válság és talán háborús eszkaláció is fenyeget. Veszélyes időkben – vagy amit az emberek vészterhes időként fognak fel – a nép hajlamos „hadvezért”, válságkezelőt választani, akiben érzik az erőt a helyzet kezelésére. Mint arról már szó volt, egy fasiszta diktátor is hasznára fordíthatja a tömegek ezen hajlamát, de egyrészt az MSI „pálfordulása” miatt, másrészt az olasz politikai rendszer már illusztrált szerkezete végett, Olaszországban nem lesz fasiszta diktatúra, formabontónak fog számítani az is, ha a kormány eljut ciklusa végéig. Ezzel egyidejűleg az a tény, hogy Meloni egy nő, valamelyest elaltatni látszik az olaszok traumáját az erős vezetőkkel szerzett rossz tapasztalatok kapcsán.

⁴² https://hu-hu.facebook.com/rachelemperrroma/photos/?ref=page_internal –utolsó letöltés dátuma: 2022.10.15

⁴³ <https://www.timesofisrael.com/third-mussolini-descendant-enters-italian-political-arena/> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁴⁴ SZABÓ TIBOR, OLASZORSZÁG POLITIKATÖRTÉNETE, pp 156 -164.

2. La Lega/ A Liga: jelenleg Matteo Salvini pártja, amely az 1980-as évek végétől kezdve egy időben az ország ismételt szétdarabolását és föderációvá alakítását követelte. Ezt főleg azzal indokolta, hogy az elmaradottabb, déli országrész ne nehezedjen rá a vállalkozó szellemű, iparosodott és gazdagabb északi régiókra. A párt később felismerte, hogy a déli régiók polgárai is potenciális szavazóbázist alkotnak, így inkább ők is egy mérsékelt jobboldali, konzervatív párt szerepét vették fel. Ennek ellenére én magam is láttam, hogy északi területeken, főként vidéken mind a mai napig, Lega Nord⁴⁵-ként tartanak kampány eseményeket és aláírásgyűjtést, bár jelenleg a szervezet hivatalos neve: Lega per Salvini premier⁴⁶. Matteo Salvini még az egyetemi éve alatt, Milánóban ismerte meg a Lega nézeteit, később annak vezetőjévé vált. A migrációs válság súlyosbodásával jelentős népszerűsége tett szert 2015 után, hiszen az olasz politikai szereplők közül ő bírálta a legerélyesebben az EU migrációs politikáját és a migránsok befogadását. Ez a népszerűség, a Liga korrupciós botrányai és az orosz-ukrán konfliktus következtében alábbhagyott, hiszen Salvini korábban nyíltan „Putyin párti” volt és ezt nem tudta „lemondni” magáról. (A „Putyin-párti”-ság szitokszóvá vált Európában és a nyugati világban, hasonlóan a „fasizmus”-hoz, az olasz kampány ideje alatt. Érdemes minden helyzetet egyedileg értékelni, de úgy vélem az ilyen esetek egyedi értékelésénél is mindig helyénvaló feltenni a kérdést: *Vajon ez a vád is pont annyira megalapozott, mint a fasizmus vádjá volt az olasz kampány során?*) Tovább rontották a párt pozícióját Salvini EU ellenes kijelentései is, hiszen az olaszok elsöprő többsége Európa-párti. Ha Salvinin múltna, akkor Olaszország nem segítené Ukrajnát, de Melonival kölcsönösen szükségük van egymásra a hatalomban maradáshoz és a „jobboldali” stílusú kormányzáshoz, ezért Salvini elfogadja a Fratelli d'Italia álláspontját, hiszen nem a Liga lett a legjobban támogatott párt a legutóbbi választásokon.
3. Forza Italia! / Hajrá Olaszország!: Ez Silvio Berlusconi⁴⁷ pártja, aki az olasz politika egyik legnagyobb veteránja. A párt történelmi jelentősége a történelmi kitekintésben elmondottak alapján egyértelmű. A politikus három alkalommal volt már miniszterelnök (2005-ben ismét kormányt alakított, így ciklusainak száma négynek is tekinthető). Berlusconi a Fininvest⁴⁸ vállalatcsoport alapítója és többségi részvényese.

⁴⁵ Északi Liga.

⁴⁶ Lega Salvini miniszterelnökségéért.

⁴⁷ <https://www.britannica.com/biography/Silvio-Berlusconi/Prosecutions-political-ban-and-continued-influence> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁴⁸ <https://www.fininvest.it/en/group/history> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

Ez a vállalatcsoport magában foglal sok televízió és rádiócsatornát, médiacégeket és egyéb, kommunikációra szakosodott cégeket is. Berlusconi vagyona a Forbes becslései szerint, e sorok írásakor 5,8 milliárd USA dollár.⁴⁹ Ez az érték természetesen változni szokott, hiszen a Forbes figyelemmel kíséri a pénzügyi helyzet alakulását. A milánói politikus nevéhez fűződik az az építőipari nagyvállalkozás is, amely komplett városnegyed(ek)et épített Milánóban.⁵⁰ Berlusconi számára a politikai szerepvállalás mindig is fontos volt. Ennek egyik oka abban áll, hogy hosszú pályafutását végig kísérik a korrupciós és szexuális botrányok⁵¹, tehát a mentelmi jog és az összeköttetések mindig is nagy segítséget jelentettek a számára. A másik ok pedig a hatalomban és a szereplésben keresendő, hiszen lelki alkatából adódóan ezek nagyon fontos dimenziók a mágnes-politikus életében. Itt fontosnak tartok viszont kiemelni egy lényeges dolgot: Berlusconi igazi botrányhősnek számít és kijelentései, viselkedése csak táplálják ezt a mítoszt. Viszont talán érdemes végiggondolni, hogy egy vezető szerepben lévő, politikai befolyással és az országában rendkívülinek számító tőkével rendelkező ember lejárata a választók előtt, vajon kinek állhat érdekében és miért?

4. Noi Moderati/ Mi a mérsékelték⁵²: Egy törpepárt, amelyet Maurizio Lupi volt közlekedési miniszter vezet. Valós jelentősége nem igazán van. Hivatalosan a mérsékelt szavazókat kívánja megszólítani, akik nem érzik sem jobb, sem pedig baloldali kötődésűnek magukat.

3.6.1.1 A Jobboldali Koalíció programja

A program legfontosabb célkitűzései Olaszország szerepét érintik a nemzetközi közösségben és a NATO-ban⁵³. El akarják érni, hogy Olaszország szavának nagyobb súlya legyen az Európai Unióban. Arra törekednek, hogy a nemzetközi közösségben az ország diplomáciai szerepe növekedjen, a NATO-ban pedig méginkább számolni kelljen az olasz haderővel. Ezeket a célokat olyan külpolitikával kívánják elérni, amely az olasz nemzeti érdekeket és az ország védelmét állítja a középpontba. Belpolitikai téren növelni kívánják a honvédelmi kiadásokat

⁴⁹<https://www.forbes.com/profile/silvio-berlusconi/?sh=61df0433e8f5> – utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁵⁰<https://www.comprensorioedilnord.it/chi-siamo/> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

⁵¹<http://www.italianinsider.it/?q=node/11030> - utolsó letöltés dátuma : 2022.10.25

<https://www.repubblica.it/2009/07/sezioni/politica/berlusconi-divorzio-15/cronaca-22lug/cronaca-22lug.html> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁵²<https://www.lindipendente.online/2022/09/18/speciale-elezioni-lidentikit-dei-partiti-noi-moderati/> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁵³http://www.forzaitalia.it/speciali/PER_L_ITALIA_Accordo_quadro_di_programma_per_un_Governo_di_centro_odestra.pdf -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

úgy, hogy az erre szánt források mértéke NATO konform legyen. Fontos látni, hogy a koalíció ezzel egy szinten említi programjában az Ukrajnának nyújtott segélyeket is, ugyanakkor kifejezi a támogatás szándékát minden olyan diplomáciai kezdeményezés felé is, amely a konfliktus megoldására irányul. Egy kevésbé bürokratikus Európai Uniót kívánnak elérni, amelynek döntéseit abba az irányba akarják terelni, hogy a migrációs válság megoldásaként, az afrikai országokba vigyék a segítséget, és ne ide hozzák a problémát. Az EU-s forrásokat az infrastruktúra fejlesztésére és munkahelyteremtésre kívánják fordítani. Célul tűzték ki az olasz mezőgazdaság fellendítését, az ország energetikai önállóságra vonatkozó lehetőségeinek feltérképezését és az erre irányuló projektek megvalósítását a környezet és klímavédelmi célokkal összhangban. Kiemelném még a születés ösztönző családpolitikát is, igazából a magyar mintára kialakított intézkedésekkel és az adórendszer átalakítását oly módon, hogy levegyék a terheket a családokról és arra ösztönözzék a vállalatokat, hogy minél több embert alkalmazzanak, az „aki többet alkalmaz, kevesebbet fizet” elv szerint.

3.6.2. A Baloldali Koalíció és programjuk

Ez a szövetség a mérsékelt baloldali pártokat kívánta tömöríteni, de úgy vélem, hogy nem igazán sikerült megszólítaniuk a választókat. A koalíció legnagyobb politikai ereje a Demokrata Párt volt, melynek vezetője a nemzetközi jog doktora, a 2013-ban már miniszterelnök, Enrico Letta professzor. Letta 2013-ban elveszítette a parlamenti kamarák támogatását és helyette Matteo Renzi alakíthatott kormányt. Pártja köré kisebb szatellit mozgalmak szerveződtek, hiszen azok önálló erőként nem tudtak volna elég szavazatot gyűjteni a bejutáshoz, vagy az érdemi politizáláshoz és ez a Demokrata Pártnak is előnyt jelentett, amolyan „sok kicsi sokra megy” alapon. A szatellitpártok az Alleanza Verdi e Sinistra, egy környezetvédő és szocialista irányultsággal rendelkező politikai erő, az Europa+, amely az európai integráció erősítését célozza meg, végül az Impegno Civico, amely Luigi Di Maio vezetésével szerveződött. Di Maio az Öt Csillag Mozgalom politikusa volt, Giuseppe Conte kormányában külügyminiszeri tisztséget töltött be. Pártjának identitása szintén a környezetvédelem, az európai integráció és a rezsiárak csökkentése körül gravitál. Látható, hogy a nevek mögött szinte ugyanazok az ötletek és célok húzódnak meg. Ez a szövetség, úgy vélem ott követett el végzetes hibát, hogy az egész kampányát a fasizmussal való riogatásra építette fel. A jobboldal jelentette veszélyt „ecsetelték” és programjuk⁵⁴ egy - nem a kellő tisztasággal felvázolt - „haladó és demokratikus Olaszországot” ígért. A környezetvédelem, a menekültek, migránsok és LMBTQ+ személyek

⁵⁴ https://www.partitodemocratico.it/wp-content/uploads/AGGIORNAMENTO-PROGRAMMA_INSIEMEPERUNITALIADEMOCRATICAEPROGRESSISTA_180822.pdf -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

jogainak védelme, valamint az európai integráció előmozdítása legitim elemei lehetnek egy politikai programnak, de önmagában ez nem elég arra, hogy hatékony válaszokat tudjanak adni a gazdasági és energiaválság, valamint a háború eszkalációjának veszélye okozta kihívásokra. A Baloldali Koalíció nem tudta összefogni a nem jobboldali érzelmű szavazókat és nem tudott valós alternatívát állítani a jobboldal programjára.

3.6.3. Az Öt Csillag Mozgalom és politikai programja

Ezt a sajátos politikai entitást 2009-ben alapította Giuseppe „Beppe” Grillo, komikus és Gianroberto Casaleggio, vállalkozó. A párturalom jelenségével kívántak szakítani, ki akartak törni a jobb és baloldali kategóriákból. A párt politikai aktivitása első sorban a környezetvédelem fontosságának hangsúlyozására és a többi párt kritizálására épült. Beppe Grillo kiválóan kamatoztatva komédiás képességeit mindig is remekül tudott hangulatot kelteni a többi politikai szereplő és az aktuális kormányzati döntések ellen. Bár nagyon sokáig Grillo volt a párt „arca”, soha nem jelölték politikai tisztségekre. Ennek okát egy olasz ügyvéd ismerősöm hozta tudomásomra: Grillo még 1981-ben autóbalesetet okozott, amelyben többek között egy 9 éves gyermek is elhalálozott⁵⁵. A párt pénzügyei sohasem voltak teljesen tisztázottak.⁵⁶ A 2022-es választásokon programjuk első sorban az adórendszer átalakításának terve köré épült, hogy az előnyösebb legyen a magánszemélyek és a kisvállalkozások számára, valamint a társadalom különböző szereplőit kívánták megszólítani, a nőket, fiatalokat, dolgozó embereket és az időseket, olyan intézkedések ígéretével, amelyek javítják anyagi helyzetüket, valamint a dolgozók számára a munkaviszonyaik előnyösségét. A program⁵⁷ lényege abban állt, hogy a társadalom minden tagjának és a vállalkozásoknak is jobb lesz, ha ők kerülnek hatalomra, mert megoldják azokat a helyzet specifikus nehézségeket, amelyek az emberek életét sújtják. Javítanak majd a szolgáltatásokon, a gazdasági és munkalehetőségeken, miközben a társadalmi terheket (adók stb.) lecsökkentik. Még a cannabis, személyes használatra történő engedélyezését is megígérték, hiszen egy bizonyos megközelítés szerint a legalizálás elvágná a szervezettbűnözést a drogkereskedelem hozta haszontól.⁵⁸ Ennek legnagyobb hatású szószólója az olasz közéletben Roberto Saviano író és újságíró, akit a nápolyi Camorra bűnszövetkezet elleni nyomozás előmozdítása miatt hősként tisztelnek, a szervezet pedig

⁵⁵ <https://mowmag.com/lifestyle/dall-incidente-mortale-al-figlio-sotto-processo-beppe-grillo-ha-attenuanti-solo-per-se> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.26

⁵⁶ https://www.repubblica.it/politica/2022/01/21/news/inchiesta_presunti_fondi_illeciti_memoriale_el_pollo_regi_me_venezuelano_finanziamenti_m5s-334632980/ - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁵⁷ https://www.movimento5stelle.eu/wp-content/uploads/2022/09/ProgrammaM5S_politiche2022_breve.pdf - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁵⁸ <https://www.liberties.eu/en/stories/famous-italian-author-calls-for-marijuana-legalization-sn-10005/28894> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

természetesen halálra ítélte, így rendőri védelem alatt áll. Az Öt Csillag Mozgalom jelenlegi elnöke Giuseppe Conte, aki miniszterelnök volt a pandémia kirobbanásának évében, 2020-ban. Sok bírálat érte őt és apparátusát a járvány okozta egészségügyi vészhelyzet kezelése miatt, hiszen Olaszországban rettenetes pusztítást végzett a pandémia. Conte és kormányának több minisztere még bíróságon is jártak, mert sok állampolgár őket vádolta szeretteik halálának felelősségével⁵⁹, az olasz médiában és közbeszédben, annak idején nagyon nagy visszhangot keltettek ezek a vádak. Itt fontosnak tartom megemlíteni személyes tapasztalataimat, hiszen akkor még Olaszországban éltem. Miután a vírus megkezdte a terjedését, 2020 márciusában „bezárták az országot két hétre”, pontosan azért, hogy az emberi érintkezés lecsökkentésével a vírusnak ne legyen lehetősége tovább terjedni. Erről megfelelő módon tájékoztatták a lakosságot. De a népesség egy jelentős része úgy gondolta, hogy ez valamiféle szabadság és „piknikezni” mentek a parkokba, illetve kirándulni természeti látványosságokhoz valamint összegyűltek a tengerpartokon is. A másik problémás pont az volt, hogy a lezárások időpontjának előre történő bejelentése azt eredményezte, hogy az északi országrészben dolgozó és tanuló délolasz emberek tömegesen, rohamtempóban tértek haza, tovább terjesztve ezzel a járványt. Ezek után a vírus kérelhetetlenül fertőzött és a járvány kirobbantotta az egészségügyi vészhelyzetet is, méghozzá olyan formában, hogy Olaszország sokáig Európa „tűzfészke” volt járványügyi szempontból. Lombardiában pedig katonai konvoj szállította a Covid áldozatainak holttestét, hiszen az egyes városok krematóriumai nem tudták akkora sebességgel elégetni őket, mint ahogyan érkeztek, ezért komoly logisztikai és anyagi erőfeszítés szükségeltetett a holttestek krematóriumok közötti elosztásához, a kórházak pedig ún. „frontsebészetet”⁶⁰ alkalmaztak a leterheltség miatt. Tehát Conte és apparátusa felelősségének vizsgálata mellett helyénvalónak vélem, hogy mindenki, aki akkor, ott tartózkodott (e sorok írója is ide tartozik), hasonló szigorúsággal megvizsgálja a saját maga felelősségét is. A Covid és a lezárások kapcsán megemlíteném egy személyes tapasztalatomat, amely remekül bemutatja az akkori beutazási korlátozások ellenőrzésének „hatékonyságát”. 2021 januárjában hazautaztam vonattal Olaszországból, Ausztrián keresztül. Akkoriban nagyon szigorú, regisztrációhoz kötött határellenőrzéseket jelentettek be, erről az olaszországi és az osztrák területen található Magyar Főkonzulátus is tájékoztatott. A szükséges lépéseket megtettem, ennek ellenére mind

⁵⁹ <https://www.ilsole24ore.com/art/avviso-garanzia-conte-e-sei-ministri-denunce-gestione-emergenza-covid-AD7isIj> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

⁶⁰ Ez azt jelenti, hogy a rendelkezésre álló kapacitás szűkössége miatt egy ponton túl az egészségügyi személyzet azzal és csak azzal foglalkozik, akinek nagyobb esélye van az életben maradásra. Általában ez az életerős, fiatal pácienseket jelenti.

Olaszországban, mind pedig Ausztriában csupán a menetjegyemet ellenőrizte a kalauz. Egyedül a magyar határ átlépése után estem át rendőri ellenőrzésen.

3.6.4. Az Azione – Italia Viva pártszövetség és politikai programjuk

Ez a pártszövetség három okból is különleges: Először is az Azione párt, amelyet jelenleg az a Carlo Calenda vezet, aki Matteo Renzi kormányának gazdaságfejlesztésért felelős minisztere⁶¹ volt, egy 1942-ben alapított politikai erő „szellemi örököséként” mutatkozik be. Az eredeti Partito d’Azione megalakulásának okát – mint a kitekintésben arról már értekeztem - két fontos küldetésben határozta meg: A fasizmus elleni küzdelemben és abban, hogy szintézist hozzon létre a liberalizmus és a szocializmus között⁶².

Érdemes megfigyelni, hogy pontosan akkor szálltak síkra a legvehemensebben, amikor a legjobban támogatott párt, a Fratelli d’Italia, amely – mint azt már kiemelttem - az MSI, egy neofasiszta majd a „középre húzódott” Alleanza Nazionale párt utódja. Másodszor, az Italia Viva-t (Élő Olaszország) Matteo Renzi, korábbi miniszterelnök vezeti. Renzi 2016-ban egy referendum keretében próbálta „orvosolni” a két kamarás rendszer nehézkes működését és rendezni a régiók, valamint az állam viszonyát. A referendum nem hozta meg a kívánt eredményt, ezért Renzi lemondott⁶³, és mint már írtam, Calenda az ő minisztere volt. Mindketten a Demokrata párt sorait erősítették akkoriban. A harmadik fontos pont pedig abban áll, hogy az Azione – Italia Viva pártszövetség célja az volt, hogy első sorban azokat a választókat megszólítva, akik sem jobbra sem pedig balra nem tudtak elköteleződni, megszerezzék a szavazatok 10-12%-át, megakadályozva ezzel a Jobboldali Koalíció nagy győzelmét. Végző céljukként egy olyan kormány megalakulásának kiharcolását jelölték meg, amely a „nemzeti egységet” képviseli⁶⁴, és amelynek miniszterelnöke ismét Mario Draghi lesz. Az „Euro megmentője” kétségkívül kivételes, világszínvonalú szakember, viszont minden bizonyosság szerint elege lett a kaotikus olasz politikai életből.

3.7. A választási eredmények

2020-ban történt egy fontos alkotmánymódosítás, amely lecsökkentette a szenátorok és a képviselők számát. Az előbbiek esetében 315 főről 200-ra, míg a képviselőket 630 főről 400-

⁶¹ https://cild.eu/en/wp-content/uploads/sites/2/2017/01/ENG_letterMISE_Jan2017_PI-CILD-HERMES-1.pdf - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁶² [https://www.treccani.it/enciclopedia/partito-d-azione_\(Dizionario-di-Storia\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/partito-d-azione_(Dizionario-di-Storia)) –utolsó letöltés dátuma: 2022.10.17

⁶³ <https://www.bbc.com/news/world-europe-38204189> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁶⁴ <https://video.sky.it/news/politica/video/calenda-a-sky-tg24-con-noi-al-10-subito-maggioranza-ursula-771665> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

ra redukálta.⁶⁵ Bár pártszövetség akkora győzelmet még nem aratott a háború végétől számítva, mint most a Jobboldali Koalíció, azt is fontos megemlíteni, hogy eddig ezen a választáson szavaztak a legkevesebben az arra jogosultak közül, csupán 64,39%.⁶⁶ A választási eredmények a következőképpen alakították a házak összetételét: A 200 szenátusi pozícióból 116-ot kapott a Jobboldali Koalíció, 44 lett a Baloldali Koalícióé, 28 helyre, az Öt Csillag Mozgalom ültethet szenátort, az Azione - Italia Viva pártszövetség 9 széket kapott. A fennmaradó 3, pedig kisebb politikai erők, régiók és zónák képviselői között került elosztásra.⁶⁷ A 400 képviselői székből 238-at kapott a Jobboldali Koalíció, 85 helyre a Baloldali Koalíció ültethet képviselőt, az Öt Csillag Mozgalomnak 52 hely jutott, míg az Azione – Italia Viva pártszövetség 21 széket szerzett meg. A fennmaradó 4 szék pedig kisebb politikai erők, régiók és zónák képviselői között került elosztásra.⁶⁸

3.8. Párhuzamok

Meglátásom szerint – bár az olasz fasizmus visszatérésével való riogatással abszolút nem értek egyet- párhuzamok fedezhetők fel Mussolini hatalomra jutásának körülményei és a Jobboldali Koalíció győzelme között. Ezalatt azt értem, hogy mindkét történelmi időszak nagyon összetett és válságoktól sújtott. Mindkét esetben tetten érhető az adott kort megelőző paradigma megváltozása. Hiszen a Duce előtt ott volt az első világháború, majd a munkás és paraszti elégedetlenségi hullámok elterjedése, a káosz. Jelen korunkban kiemelhetjük a pandémiát, amely a szakértők szerint még mindig folyamatban van. Ez a jelenség hatalmas csapást mért az életvitelünkre, a gazdaságainkra, szeretteinkre. Mint arról már szó volt, Olaszországban különösen nagy pusztítást végzett a járvány⁶⁹. Ezek után pedig, mikor még ki sem tudtunk lábalni a problémából, már meg is jelent egy újabb, az orosz-ukrán konfliktus és annak minden vonzata: háborús infláció, energiaválság, de végső soron a háború lehetséges eskalációjának rémképe is.

Másrészt Mussolini előre törését ellenfeleinek szervezetlensége és alkalmatlansága is nagyban elősegítette. A 2022-es választásoknál hasonlókat vélek felfedezni. A Jobboldali Koalíció ellenfeleinek programja és ígéretei, bár „hangzatosan” és összetetten voltak megfogalmazva,

⁶⁵ <https://www.riformeistituzionali.gov.it/it/comunicazione/notizie/la-legge-costituzionale-sulla-riduzione-dei-parlamentari/> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁶⁶ https://www.corriere.it/politica/22_settembre_25/affluenza-elezioni-2022-19-de107d54-3cf0-11ed-823a-d6cc1a3a6eda.shtml - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁶⁷ <https://elezioni.repubblica.it/2022/senatodellarepubblica/> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁶⁸ <https://elezioni.repubblica.it/2022/cameradeideputati/> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁶⁹ https://www.repubblica.it/economia/rubriche/eurobarometro/2020/05/02/news/coronavirus_il_colpo_sull_economia_durera_almeno_tre_anni_ecco_perche_la_bce_fara_di_piu_-255437201/ -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

úgy vélem nem adtak érdemi választ a jelenlegi kihívásokra, hanem első sorban olyan témákat hangsúlyoztak, amelyek „boldog békeidőkben” részben elfogadhatók, de amikor a válság hatásai egyre fájdalmasabban nehezednek az átlagpolgárokra és a kisvállalkozásokra, akkor valami határozottabbra és specifikusra van szükség. Ennek hiányát a fasizmussal történő riogatás sem tudja pótolni. És a lényegét sem programok szintjén, sem pedig egy karizmatikus, megbízhatóságot sugalló vezető személyében nem tudta hozni egyetlen politikai erő sem, a Jobboldali Koalíció kivételével. Tehát ismét kaotikus időket élünk, kontinensünk életében több, eddig magától értetődőnek vett elem is megváltozik, mint például a biztonság és a jólét. Ezek fényében úgy érzem, ez is egy paradigmaváltás időszaka. Ebben a paradigmaváltásban lép színre a káoszban rendet képviselő Jobboldali Koalíció, állítása szerint konzervatív értékrenddel, a nemzeti érdekeket érvényesíteni kívánó elszántsággal, hogy enyhítse az állampolgárokra nehezedő gazdasági terheket és végső soron „nagyá tegye” Olaszországot. Az alacsony részvételi arány azt is mutatja, hogy sok olasz polgár nem tudja, hogy kire szavazzon, kiben bízson, viszont a Koalíciónak abszolút többsége van a törvényhozásban⁷⁰. Ezen a ponton jusson eszünkbe mindaz, amiről a legelső fejezetben szó volt. De figyelembe kell venni azt is, hogy sok olasz ember úgy érzi, hogy végre egy olyan politikai erő vezeti az országot, amelyet maguk választottak, nem csupán egy pártok közötti megegyezésen alapul, akik elosztották „egymás között a kártyákat”. Az emberek azt remélik, hogy végre nemzeti érdekeken alapuló kormányzást kapnak, természetesen az Európai Unió keretein belül.

3.9. Törésvonalak

Bár a koalíció tagjai mindannyian jobboldali erőként definiálják magukat, jelenleg több olyan pont is felfedezhető, amely körül feszültség alakult ki a koalíció szereplői között. Az együttműködés leginkább támogatott pártja a Fratelli d'Italia, és Silvio Berlusconi alkati okokból nehezen fogadja el, hogy nem ő a koalíció vezetője, hiszen nem a Forza Italia párt kapta a legtöbb szavazatot az összefogásból. Giorgia Meloni ráadásul nő és tudjuk, hogy a Fininvest alapítója a női egyenjogúságot nem csupán nem ismeri el, de korábbi közéleti megnyilvánulásai és botrányai arra engednek következtetni, hogy talán nem is ismeri ezt a fogalmat. Meloni nagyon határozott elképzelésekkel rendelkezik, és eddig vasakarattal ragaszkodik a programban megígértékhez, hiszen a választók arra voksoltak. Berlusconi egy feljegyzésben állítólag „arrogáns”-nak nevezte Melonit, majd pedig egy hangfelvételen Volodimir Zelenszkij ukrán elnököt tette felelőssé a háború kitöréséért. Az „arroganciával”

⁷⁰ Csak Alkotmányt nem módosíthatnak. Tehát nem tudják megváltoztatni az egyeduralom megakadályozására lefektetett kereteket. Ez is azt mutatja, hogy a dolgok állása szerint nincs és nem is lehet diktatúra az országban.

kapcsolatos ellentétet a felek egy béketalálkozón⁷¹ rendezték. Meloni viszont a kormányalakítás lehetőségét is hajlandó volt kockáztatni azért, hogy az EU és a NATO „stratégiai céljait” nem osztó politikai erő ne kerülhessen a kormányba. Ez úgy tűnik, hogy hatott, hiszen Berlusconi kijelentette, hogy bár korábban baráti kapcsolat fűzte Vladimir Putyin orosz elnökhöz, de mára a körülmények megváltoztak.⁷² Mindemelett Matteo Salvini, a Liga vezetője sem tesz jelenleg további EU ellenes vagy „orosz párti” kijelentéseket. Hogy ezek a feszültségek meddig maradnak kezelhetők az összefogáson belül, azt majd az idő fogja megmutatni. Úgy vélem viszont, hogy a kiszivárgó „feljegyzések” és szövegkörnyezet nélküli hangfelvétel részletek arra engednek következtetni, hogy a Koalíciónak sok ellensége van, talán még az azt alkotó erők soraiban is. Bár minden valószínűség szerint, ameddig a „törések nem végzetesek” a koalícióra nézve, megpróbálják majd palástolni és a „színpalak mögött” tartani a feszültségeket azért, hogy erőt mutassanak. Az viszont egyértelmű, hogy az ország jelentőségének megnövelése a nemzetközi szinten megköveteli azt, hogy a koalíciót alkotó erők hatékonyan tudjanak együtt dolgozni és így, határozott, megbízható kormányzást mutassanak fel.

⁷¹ <https://hirado.hu/kulfold/kulpolitika/cikk/2022/10/19/az-olasz-allamfo-megkezdi-a-kormanyalakitasi-konzultaciott-a-partokkal> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁷² <https://it.euronews.com/2022/10/20/verso-il-governo-in-italia-berlusconi-ero-amico-di-putin-ora-non-piu> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

4. Az első Meloni kormány, a jelen kihívásai és a jövő lehetőségei

4.1. A Kormány

Az új parlament, első ülésén megválasztotta a házak elnökeit. A Szenátust Ignazio La Russa⁷³ vezeti, a Fratelli d'Italia pártból. A Képviselőház elnöke pedig Lorenzo Fontana⁷⁴ lett, a Ligából. Kormányalakítási megbízást Giorgia Meloni kapott, aki 2022. október 22-én esküdött fel kormányával a Quirinale palotában, amely helyet ad a köztársasági elnök hivatalának. Ezzel Giorgia Meloni lett az olasz miniszterek tanácsának első női elnöke. Az ő munkáját két alelnök hivatott segíteni: Matteo Salvini, aki az infrastruktúráért felelős miniszter hivatalát is betölti, valamint Antonio Tajani (Forza Italia), a külügyért és nemzetközi együttműködésért felelős miniszter. A miniszterek nagyobb részben Meloni pártjából kerültek ki, arányosan őket a Liga emberei követik, végül pedig a Forza Italia miniszterei. A kormány pontos összetétele mellékletként csatolva megtekinthető.

4.2. Kihívások és lehetőségek

Mint azt már tárgyaltam, Olaszország a gazdasági és a katonai potenciáljához képest igen csekély tekintéllyel rendelkezik Európában és a világban, ennek legfontosabb okait pedig a politikai instabilitásban és a magas államadósságban látom, amely gátolja a gazdasági potenciál kiteljesedését. E gondolatmenet tükrében fontosnak tartok megvizsgálni bizonyos kérdésköröket, név szerint azt, hogy az új kormány képes lesz-e változtatni az országa nemzetközi „súlyán” és fontosságán, előmozdítva ezzel nemzeti érdekeinek érvényesítését valamint azt a kérdéskört is elemzem, hogy milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a cél megvalósításához, amely lényegi részét képezi a Jobboldali Koalíció politikai programjának. Majd külön kitérek az energetikai és klímavédelmi kihívásokra, valamint a migrációs válság kezelésének lehetőségeire is.

Annak, hogy az új kormány elkezdhesse dolgozni a céljai elérésén van egy evidens előfeltétele: a koalíció fennmaradása és a kormány támogatottságának megmaradása a kamarákban, ha nem is a kormányzati ciklus végéig, de mindenképpen elég hosszú ideig ahhoz, hogy idejük legyen cselekedni. Amennyiben ez a feltétel nem teljesül, érthető módon értelmét veszti minden további okfejtés a fentebb említett kérdéskörökről, a Meloni kormány kontextusában. Amennyiben a kormány hivatalban, a koalíció pedig egyben marad, akkor –

⁷³ <https://www.senato.it/leg/18/BGT/Schede/Attsen/00001275.htm> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁷⁴ <https://presidente.camera.it/> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

ahogyan arról fentebb értekeztem – rendkívül nehéz és összetett kihívásokra kell majd válaszolnia. Most ezek áttekintése következik az általam látott lehetőségek elemzésével.

4.2.1. Olaszország geopolitikai súlyának növelése

A nemzetközi kapcsolatok területén igen problematikus teoretikus keretet felállítani, hiszen a vizsgálat tárgya jellegében nagyon összetett, nagy szerep jut a spontaneitásnak, az emberi tényezők kiszámíthatatlanságának, a változók száma pedig potenciálisan végtelen. Mégis úgy vélem, hogy egyrészt megfigyelhetünk bizonyos állandóságokat a nemzetközi helyzet alakulásában, másrészt pedig, ha figyelembe vesszük azt, hogy bármiféle elmélet leírása szükségszerűen vonzza magával a valóság bizonyos mértékben történő leegyszerűsítését, hogy egyáltalán el tudjunk igazodni benne, akkor a „realista” és a „világrendszer paradigma” bizonyos jellegzetességeinek érvényesülése megalapozottnak tekinthető a nemzetközi szinten. Az egyik ilyen állandó tényező az, hogy a különféle nemzetközi szereplők⁷⁵ a saját érdekeik mentén politizálnak, cselekszenek. Ezek összefonódnak a befolyás megszerzésének céljával, amely végső soron a saját biztonságuk növelésével van összefüggésben. A befolyás kiterjesztése és a biztonság növelése egy zárt rendszeren belül történik, hiszen a világunk egy zárt rendszer, van egy (jelenleg) megkerülhetetlen geopolitikai határa, a Föld. A Föld országai és népei pedig egymáshoz több értelemben is kapcsolódnak, rendszert alkotnak. Ezekből a premisszákból az következik, hogy a biztonságát és a befolyását minden szereplő csupán a többiek biztonságának és befolyásának kárára tudja növelni. A befolyás és a biztonság növelésének két legprominensebb eszköze a gazdasági és a katonai erő. Ezek mértéke befolyásolja azt is, hogy a *high politics* szintű szervezetekben, mint például az Európai Unió vagy az ENSZ, miért beszélhetünk csupán formális egyenlőségről, amikor a különböző államok szavának, szavazatának és érdekeinek súlyát vizsgáljuk. Ezt az összetett, de érdekes jelenséget Egedy Gergely kiválóan szemlélteti „Bevezetés a nemzetközi kapcsolatok elméletébe” című művében: *„A nemzetközi rendszerben élvezett függetlenség csak viszonylagos lehet, még akkor is, ha ahhoz társul a nélkülözhetetlen nemzetközi elismerés is. Az államok többsége ugyanis egyszerűen nem rendelkezik a teljes függetlenség tényleges gyakorlásához szükséges erőforrásokkal és képességekkel; a külső kényszerek még a nagyhatalmak mozgásterét is beszűkítik. Ezért csak formális az államok egyenlőségének az elve: Az ENSZ Közgyűlésében ugyan minden országnak egy szavazata van, az Egyesült Államokat vagy Kínát mégsem*

⁷⁵ A „keményvonalas” realista paradigmában ezeket a szereplőket államoknak hívják, de szándékosan próbálom nyitottan tartani a kategóriákat, hiszen arra törekszem, hogy érvényt szerezzek a valóság komplexitásának, de megtartsam az elméleti megalapozottság egy még elfogadható fokát is.

tekinthetjük a Fidzsi-szigetekkel vagy Nepállal azonos súlyú szereplőnek.”⁷⁶ A szerző észrevétele nyomán adja magát az analógia, hogy az EU-ban Németország szava sem tekinthető egyenértékűnek másokéval. Németország az EU legerősebb gazdasága, mindezt pedig úgy, hogy ez a nemzetközi szereplő a második világháború kiobbantója és legfőbb vesztese(?).

Ebből kiindulva érdemes megvizsgálni néhány kérdést az államok feletti szerveződési szintek sajátosságait illetően. A Népszövetség tehetetlennek bizonyult az 1930-as évek szörnyűségeivel szemben, utódja az ENSZ pedig tehetetlen az orosz-ukrán (és a világon folyamatban lévő összes többi) háborúval szemben. Az Európai Unió világpolitikai jelentéktelenségét pedig keservesen érzékeltette a délszláv háborúkra vonatkozó érdemi tehetetlensége és az, hogy az orosz-ukrán konfliktusban sem tud hatékonyan fellépni saját érdekei mentén. Az USA szomszédságában például, egy háború elképzelhetetlen lenne, amennyiben nem globális katasztrófáról beszélünk. Az itt leírtakban, kissé ijesztő módon felsejlik az a Morgenthau-i tan, hogy az államok, amelyeket csak a saját érdekük mozgat, csupán önmagukra számíthatnak a nemzetközi rendszerben.⁷⁷ Olaszország érdekérvényesítési képessége mind az Európai Unióban, mind pedig a világpolitikában - finoman fogalmazva is - kívánni valót hagy maga után. Az eddig leírtak tükrében tisztán látszik, ha Olaszország növelni kívánja geopolitikai jelentőségét, akkor első sorban önmagára számíthat.

Mivel a nemzetközi kapcsolatok mindenek előtt az érdekekre épülnek, hatalma és beleszólási lehetősége az eseményekbe pedig leginkább azoknak van, akik megfelelő gazdasági forrásokkal rendelkeznek, a gazdaság stabilizálása és az államadósság radikális csökkentése⁷⁸ létfontosságú kérdéssé válnak Olaszország „felemelkedésében”. Példának okáért az Európai Unió első számú gazdasága, Németország ebben az évben csupán 67,4%-os államadóssággal⁷⁹ küzd. De még a második helyezett, Franciaország államadóssága⁸⁰ is alacsonyabb az olasznál, hiszen csupán 111,7%, 2022-ben. Az Európai Bizottság becslései szerint az energiaválság meg fogja állítani az olasz gazdaság növekedését és az államadósság csökkentését.⁸¹ Véleményem szerint a Meloni kormány egyik legsürgősebb napirendi pontja az államadósság csökkentése és a gazdasági növekedés beindítása kellene, hogy legyen. A gazdasági növekedés beindítására hitel

⁷⁶ EGEDY GERGELY, BEVEZETÉS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ELMÉLETÉBE, p. 69.

⁷⁷ IDEM, p. 17.

⁷⁸ Emlékezzünk, hogy ez 144,6%, 2022-ben.

⁷⁹ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/germany/economic-forecast-germany_en utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁸⁰ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/france/economic-forecast-france_en utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

⁸¹ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/italy/economic-forecast-italy_en utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28

is felvehető, bár a premissák és a történelem tükrében nem tartanám ezt jó lehetőségnek Olaszország számára. Mégpedig azért nem, mert a nagy államadósság miatt csak nagyon kemény és kedvezőtlen feltételek mellett juthatnának hitelhez és az olasz politika történetében már volt példa külföldi finanszírozásra, emlékezzünk csak a kitekintésben említett de Gasperi kormányok és az Egyesült Államok viszonyára. Akinek egy állam tartozik, vagy aki annak felépülését, ill. fejlesztését fedezi, az kiterjeszti a befolyását az adott államra. Az államadósság csökkentésére meglátásom szerint első sorban két lehetőség kínálkozik. A beruházások drasztikus ösztönzése vagy pedig az adóemelés. Az adórendszer „kedvezőbbé” tétele részét képezi a Jobboldali Koalíció politikai programjának, tehát amennyiben ehhez hűek kívánnak maradni, nem nyúlnak majd a komolyabb adóemelés eszközéhez. Az alacsonyabb adók első körben kevesebb költségvetési bevételhez juttatják az államot, viszont kedvezően hatnak a termelés és a fogyasztás növekedésére, amelynek következményeként a fogyasztási adók bevétele megnő, a szociális kiadások csökkennek (több ember dolgozik) és így az állam nagyobb bevételhez juthat. Az, hogy a Meloni kormány felismeri-e az ebben rejlő lehetőségeket és azokat mekkora mértékben aknázza majd ki, jelenleg nem prognosztizálható.

A másik lehetőség a beruházások ösztönzése, tehát a külföldi tőke beáramoltatása az olasz gazdaságba. Beruházásokat szintén adócsökkentéssel illetve a bérek „versenyképessé” tételével lehet ösztönözni. Ebben a kontextusban a „versenyképesség” azt jelenti, hogy a cégek számára olcsóbban érhető el a munkaerő az adott országban, mintha máshová ruházna be. Ez a jóléthez szokott északi országrész számára nehezen lenne elfogadható, de kínálkozik egy másik lehetőség is: az az eset, amikor olyan magasan képzett szakembereket tud biztosítani az ország, amilyeneket a vállalatok máshol nem találnak ilyen jó ár - érték aránnyal. Az olasz felsőoktatás és szakképzés világszínvonalú, tehát ez járható útnak tűnik. A beruházások ösztönzésének van egy másik oldala is, mégpedig az olasz cégek külföldi terjeszkedésének elősegítése állami támogatással, így azok hasznot hoznak be. A kérdés tehát az marad, a döntéshozók miben tudnak megegyezni és lépéseikben milyen arányt választanak a nemzeti és az egyéni érdekek között. A jövőre nézve tökéletes megoldás ezen a terepen – annak jellege miatt – nem létezik, de az olasz politika eddigi története alapján, a fentebbi kérdés az olasz nemzeti érdek számára nyugtalanító válaszokat sejtet.

4.2.2. A klímavédelem és fenntarthatóság

Ezzel a témával két okból foglalkozom a dolgozatomban. Az első ok abban áll, hogy a fenyegető probléma valós, mindenkit érint, jelenleg növekvő intenzitással foglalkozik vele a tudomány, a politika, valamint a média „fősodra” is, tehát a Meloni kormány programjában –

pont, mint az észak-olasz közgondolkodásban – is előkelő helyet foglal el a téma. A második ok pedig az, hogy ez a kérdéskör szoros összefüggésben áll az energetikai kérdésekkel és azzal a migrációs és menekült válsággal, amelyre Olaszország már nagyon régen⁸² nem tud érdemi választ adni, de a Meloni kormány vállalkozott e problémák megoldására. Tisztán látszik tehát, hogy a klímavédelem és a fenntarthatóság kérdésköre nagy hatást gyakorol az olasz társadalmi és a politikai dimenziókra. Mindebből kifolyólag nem tartom megkerülhetőnek a téma – annak összetettségéhez képest- rövid, de megalapozott módon történő tárgyalását, hiszen ily módon érthetőbbé válik a kihívás valódi fontossága, és sajnos az arra adható érdemi válaszok behatároltsága is.

Magyarországon az egyik legnagyobb szaktekintély ebben a témában Dr. Gelencsér András vegyészmérnök, egyetemi tanár, a veszprémi székhelyű Pannon Egyetem rektora, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja és az Akadémia levegőkémiai kutatócsoportjának vezetője. A professzor tartott egy nagyon tartalmas előadást 2021-ben, az „Éghajlatváltozás Multidiszciplináris Nemzeti Laboratórium” szervezésében megtartott „Éghajlatváltozás és Társadalom Konferencia” keretében⁸³. Meglátásom szerint az itt elhangzottak megfelelő, bár sajnos nem túlságosan biztató kereteket fektetnek le a klímavédelem és fenntarthatóság témakörének „realista” vizsgálatához, amely – mint már láthattuk- neuralgikus pontja a Jobboldali Koalíció programjának.

A professzor által vallott legnyugtalanítóbb tézis az, hogy az emberi tevékenység és energiatermelés azonnali és teljes leállításával sem állítható már meg az éghajlatváltozás. Gelencsér azt is ismerteti, hogy a Föld energetikai szempontból nyílt rendszer, hiszen a szükségleteinknél messzemenően több energiát kapunk a Napból. Ugyanakkor anyagforgalom szempontjából zárt rendszerben élünk. Ebből az következik, hogy az erőforrások végesek mind energetikai mind pedig élelmezési szempontból, miközben a népesség egyre nő.

A napelem, a szélkerék és az elektromos autó pedig anyag szempontjából egyáltalán nem megújuló, sőt az elektromos autó gyártása és működtetése a kritikus energiaforrásokat exponenciális mértékben meríti ki, tehát igazából meggyorsítják a folyamatot. A rektor nem lát biztató megoldást a helyzetre. Az erőforrások szűkössége áremelkedésekhez majd az értük folytatott harchoz fog vezetni.

⁸² Náluk ez nem 2015-ben kezdődött.

⁸³ https://www.youtube.com/watch?v=Z6P_bN6RO2Q - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

Egedy Gergely⁸⁴, Lányi András⁸⁵ nyomán a természet kizsigelését az ipari tömegtársadalmak lényegeként ábrázolja. Vagyis nem egyszerűen kicsúszott a folyamat a kezünkől, igazából valós igény sincs rá a döntéshozók részéről, hogy azt megváltoztassák, hiszen a döntéshozók rövidtávú érdekeivel ez nem esik egybe. Hiszen ki adná ma fel a fejlett világban a versenyelőnyt és az anyagi hasznot azért, hogy a jövő század generációira egy élhető világot hagyjunk? De felvállalva a fogyasztói társadalomban élő polgárok felelősségét azt is meg kell kérdezni, ugyan ki adná fel a kényelmét a fentebb említett cél érdekében? E gondolatmenetem konklúziója – Egedy Gergely nyomán – az, hogy „*a környezetvédelem nem választható el az uralkodó rendszer radikális kritikájától.*”⁸⁶

Melyek tehát a Meloni kormány lehetőségei ezekkel a „kellemetlen igazságokkal” szemben? Az egyetlen járható utat abban látom, hogy - bár a folyamatok, olybá tűnik, túlnőttek rajtunk - az olasz szellemi tőke szerencsés módon messze túlszárnyalja a gazdaságát. Nagyszerű szakemberek állnak rendelkezésre az országban a tudomány minden ágában. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a gravitációs hullámok felfedezése⁸⁷ vagy Andrea Crisanti mikrobiológus professzor sokoldalú kutatásai és tudományos munkássága⁸⁸. A Covid alatt még inkább érzékelhetővé vált az olaszok állammal szembeni bizalmatlansága. Hiába volt ott is „operatív törzs”⁸⁹, az emberek jobban követték Crisanti nyilatkozatait. És még hosszan folytathatnám a szellemi vívmányok és feltalálások felsorolását. Úgy vélem, hogy a kormány legjobb esélye a klímaproblémák megfelelő kezelésére, a hozzáértő, hiteles, független szakemberek és kutatásaik támogatása és a szakvéleményük szakpolitikába történő integrálása volna. Valós esélyt látok arra, hogy az éghajlatváltozási problémák végső soron nem rajtunk nőttek túl, csupán jelenlegi tudásunk szintjén. De a fentebb elmondottak tükrében, úgy vélem egyik döntéshozó sem érdekelt a rendszer szintű változásban, ahogyan maga a tőke sem, így a kilátásokat nem találok biztatónak, már csak azért sem, mert a döntéshozók és a tőke érdekeltségei döntő szerepet játszanak abban, hogy milyen kutatások kapnak támogatást. Az éghajlatváltozás és a vonzatai a migrációs és menekült válság növekedéséhez vezetnek.

⁸⁴ EGEDY GERGELY, BEVEZETÉS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ELMÉLETÉBE p. 244.

⁸⁵ LÁNYI ANDRÁS, A GLOBALIZÁCIÓ FOLYAMATA

⁸⁶ EGEDY GERGELY, BEVEZETÉS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ELMÉLETÉBE p. 244.

⁸⁷ <https://ilbolive.unipd.it/it/news/cinque-anni-dalla-scoperta-onde-gravitazionali> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁸⁸ <https://www.unipg.it/files/pagine/146/Crisanti.pdf> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁸⁹ <https://www.salute.gov.it/portale/nuovocoronavirus/dettaglioContenutiNuovoCoronavirus.jsp?area=nuovoCoronavirus&id=5432&lingua=italiano&menu=vuoto> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

4.2.3. Népvándorlás: a migrációs és menekült válság

A népmozgás nem idegen jelenség Olaszország számára, modern történelmében is találunk példát mind az országon belüli, mind pedig az országok közötti olasz népmozgásra. A történelmi kitekintésben gondolhatunk például a gazdasági csoda idejétől kezdve, az északi régiókba vándorló déli emberekre, de ide sorolhatjuk a háború után, az USA-ba vagy a dél-amerikai országokba, például az akkor még jelentősen jobb állapotban lévő Venezuelába („Kis Velence”) emigráló olaszokat is. Ezek a jelenségek – meglátásom szerint – megfelelően magyarázhatók a neoklasszikus közgazdaságtan erre vonatkozó elméletével, amely „(...) *lényegében a munkaerőpiac országonként és régióként eltérő feltételeivel, különösképpen pedig a bérek különbségeivel magyarázta a nemzetközi vándorlást.*”⁹⁰ A napjainkban Európára nehezedő kihívás gyökerei viszont összetettebbek ennél. Az Olaszországot érő népvándorlási kihívások fő okát a források szűkösségében látom. A legnagyobb kibocsájtó régió pedig maga az afrikai kontinens. Az éghajlatváltozás és a népességnövekedés következtében a legtöbb afrikai ország nem képes már ellátni az ottani embereket. Egyértelmű, hogy a migráció, a menekültügy és ezek kezelése rendkívül összetett problémák, de nem látok lényegi különbséget annak minősége között, amikor valaki egy háborús zónából menekül az életéért, vagy amikor az éhen-szomjanhalás elől menekül ugyanazon térségből. Tehát az Afrikából induló népvándorlás esetében, véleményem szerint már a fogalmi megkülönböztetés (menekült – migráns) is gyakran problematikussá válik.

Személyes tapasztalatokat és első kézből való ismereteket is szereztem azon a téren, ahogyan ezt a kihívást Olaszország eddig kezelte. Az integrációs folyamat nehézkes és korlátozott, hiszen különféle táborokban szállásolják el őket, ott – jobb esetben - olasz nyelvet tanítanak nekik, majd különféle egyesületeken, alapítványokon keresztül egy kis százalékuknak lehetősége nyílik betanított munkához jutni. De a nagy többség számára, erre nincsen kapacitás, a táborokból bejönnek a városokba, ahol utcai vagy házaló kereskedelemmel próbálkoznak, ill. koldulni, kéregetni próbálnak és találkoznak az emberek visszautasításával, agressziójával, félelmével. Az eddig elmondottak alapján nem nehéz elképzelni, hogy a kemény munkára és a karrierközpontúságra berendezkedett vállalkozó szellemű északi polgárok többsége, hogyan néz ezekre az emberekre például Venetóban vagy Lombardiában, amelyek a „*self-made culture*” fellegvárainak is tekinthetők. Sok menekült/migráns évekig ilyen körülmények között él, ez nyilvánvalóan a frusztráció növekedéséhez vezet, egy részük kriminalizálódik, belekerül

⁹⁰ EGEDY GERGELY, BEVEZETÉS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ELMÉLETÉBE p. 232.

a helyi drogkereskedelemben, prostitúcióban, vagy kilátástalanságában és a hosszan felgyülemlett frusztráció nyomán erőszakosan próbálja megszerezni a javakat.

Az eddig elmondottakból látszik, hogy Olaszország a népességmozgás jelenlegi mértékét sem tudja megfelelően kezelni, ez a mérték pedig a megállíthatatlan éghajlatváltozás miatt is csupán nőni fog. Ezek tükrében megvizsgálom, hogy a Meloni kormánynak milyen lehetőségei vannak a katasztrófa elkerülésére vagy legalábbis lefolyásának mérséklésére, elnyújtására.

Az Afrikából történő népvándorlás kontrollálásában és a folyamat lassításában úgy vélem létfontosságú előrelépés lenne az észak-afrikai országok bevonása. Ez alatt azt értem, hogy amennyiben gazdaságilag erősek és politikailag stabilak (lennének), akkor képesek (lennének) „felszívni” a tömegek egy részét és lehetséges volna tranzitpontokat is létesíteni a területükön. Természetesen, ez további kérdéseket vetne fel. Hiszen amikor stabil és erős országokkal tárgyal valaki, akkor számolnia kell azzal, hogy ezeknek az országoknak az érdekérvényesítő, nyomásgyakorló képessége is nagyobb. Ahogyan arról már szó volt, a zárt nemzetközi rendszerben mindenki csak mások biztonságának és befolyásának kárára tudja növelni a sajátját. De mérlegelni kell azt is, hogy Európa nem tudja „felszívni” az afrikai népvándorlást. A kvóták alapján történő elosztást a tagállamok között pedig azért nem tartom járható útnak, mert az a sok afrikai menekült és bevándorló, akivel beszéltem olaszországi tartózkodásom alatt mind elmondta, hogyan tették kockára nem egy alkalommal az életüket azért, hogy eljussanak Nyugat-Európába. Ezek az emberek nem azért tették mindezt, hogy Kelet-Európában éljenek. Amint uniós okmányt kapnának, azonnal Nyugat felé vennék az irányt.

Olaszország lehetőségeinek elemzésénél figyelembe kell vennünk, hogy számukra az afrikai kontinens első országai Tunézia és Líbia, ezek találhatók Olaszország és Málta alatt, a tengeren túl. Tunézia méretében kicsi ország, tehát – bár észak-afrikai elhelyezkedése miatt fontos a népességvándorlás okozta kihívás kezelésében – Tunézia esetében nem számolhatunk annak lehetőségével, hogy felfogja a tömegek egy jelentősebb részét. (Bár az EU tárgyal velük.)

Líbiában⁹¹ pedig jelenleg polgárháború van, ugyanis a nemzetközi közösség egy része által elismert kormány nem képes irányítása és befolyása alatt tartani az ország területét. Líbia jelentős részét a Líbiai Nemzeti Hadsereg vezetője, Halifa Haftár tábornagy irányítja, és még számos autonóm, egymással is hadakozó törzsi-hatalmi csoport is uralja a több mint tíz éve

⁹¹ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/#military-and-security> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25

anarchiába süllyedt államot. Az ország szegény, az élelemhez és ivóvízhez⁹² jutás korlátozott, az energiaellátásuk 100%-ban fosszilis energiahordozókra épül⁹³.

Líbia kapcsán úgy vélem a realista paradigma, amely a moralitást származtatja a politikából és nem pedig fordítva, arra mutat rá, hogy amennyiben az ország stabilizálása és megerősítése a cél, hogy az enyhítse az Olaszországra nehezedő migrációs nyomást, akkor két lehetőség kínálkozik. Az egyik abban állna, hogy a líbiai kormányt kellene segíyezni és a kezébe döntő katonai erőt kellene adni. Ezt két okból találok problematikusnak, először is, azért, mert ez nagyon sok ember halálát okozná az országban, másodsor pedig azért, mert Ukrajna segíyezése mellett az európai közösség sem áll túl jól katonai források terén. A másik lehetőség pedig arra irányítja figyelmünket, hogy azzal kellene megegyezni és tárgyalni, aki ténylegesen az irányítása alatt tartja Líbia jelentős részét, ez pedig esetünkben egy hadúr, Haftár tábornagy. Ezt az teszi problematikussá, hogy tárgyalni vele azt jelentené, hogy az általa fenntartott illegitim rendszer nemzetközi elismerést kapna valamelyik államtól. Ha ez az állam, Giorgia Meloni Olaszországa lenne, az minden bizonnyal nagy nemzetközi ellenállást váltana ki vele szemben.

Ennél a pontnál viszont nem tudom figyelmen kívül hagyni azt az analógiát, amelyre egy 2021-es hírlevelében, az Európa Tanács elnöke, Charles Michel világított rá, az afganisztáni helyzet kapcsán: *„A tálibokkal való politikai megállapodás megkötése, majd az azt követő katonai kivonulás elve, módja és időzítése mind az Egyesült Államok döntése volt. Ezek szuverén, és az Egyesült Államok érdekei szempontjából minden bizonnyal legitim döntések.”*⁹⁴ Tisztán látszik tehát, hogy a tálibokkal történő politikai megállapodás az Amerikai Egyesült Államok érdekeinek érvényesítése céljából egyrészt létrejött, másrészt pedig a nyugati világban senki sem emelte fel a szavát ez ellen. Ez pedig egy újabb érv Olaszország nemzetközi jelentőségének megnövelése mellett, hiszen a fentebbi példa jól mutatja, hogy egy állam döntései és cselekedetei, az adott állam ereje és jelentősége alapján kerülnek megítélésre. Olaszország jelenlegi gazdasági, politikai és katonai jelentőségével nem tehetne semmi ehhez hasonló. Tehát a líbiai erőkkkel való tárgyalás és megegyezés lehetősége sem reális opció a menekültválság kezelésére.

⁹² <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/#environment> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁹³ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/#economy> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁹⁴ <https://www.consilium.europa.eu/hu/european-council/president/news/2021/09/02/20210902-pec-newsletter-afghanistan/> utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

5. Konklúzió helyett: Prognózis

A dolgozatban felvázoltak alapján egyértelművé válik, hogy a Meloni-kormányra váró kihívások óvatosan fogalmazva is igen nagyok. A történelem és az olasz politika jellege pedig arra enged következtetni, hogy ez a kormány nem áll elég „stabil lábakon” ahhoz, hogy érdemi választ adjon ezekre a kihívásokra. Egyértelmű, hogy csupán a hatalomban maradás egyéni és pártérdeke tartja a Lega-t és a Forza Italia-t Meloni mellett. A jelenlegi kihívásokon való felülemelkedésnek a Koalíció fennmaradása csupán alapfeltétele, de önmagában ez még elégtelen a sikeres válságkezeléshez. A politizálás pedig minden bizonnyal továbbra is –a történelemhez hű módon - az egyéni és pártérdekek mentén fog haladni, nem pedig a nemzeti érdekek mentén, a biztonság és a befolyás valós növelése irányába. Minden valószínűség szerint, a Meloni-kormány vállalásaiknak csupán töredékét fogja tudni megvalósítani, ha a koalíció szét nem hullik előtte.

Meloni mindenképpen hitet tesz Ukrajna mindennemű támogatása mellett, ezt tartja a békéhez vezető egyetlen járható útnak.⁹⁵ Továbbá mindenki számára ismert Meloni Orbán Viktor magyar miniszterelnök és nézetei iránti rokonszenve is, aki viszont nem Ukrajna felfegyverzését látja a béke eléréséhez vezető legjobb útnak. Mindezek tükrében kérdéses, hogyan alakul majd hazánk és Olaszország kapcsolatrendszere.

Fontos még szót ejteni arról, hogy az olasz belügyminiszter, Matteo Piantadosi „nemzetbiztonsági kockázatra” hivatkozva meg készül tiltani a Nem Kormányzati Szervezetek (NGO) által üzemeltetett, a Földközi-tengerből menekülteket és migránsokat kimentő hajók kikötését olasz kikötőkben. Amennyiben Olaszország magyar mintára konzervatív politikát fog folytatni, a határvédelem és az élet más területein is, úgy gondolom, hogy ezzel ki fogja vívni az EU válaszreakcióit. Viszont egy olyan Olaszország, amely a V4-ekkel együttműködik, már mindenképpen olyan erő, amellyel számolni kell. A Visegrádi Csoport jelenlegi, ellentétektől forrongó helyzete pillanatnyilag valószínűtlenné teszi az érdemi együttműködést és érdekérvényesítést. De figyelembe kell vennünk azt, hogy a nemzetközi kapcsolatokban az érdek (szinte) mindig felülkerekedik az érteken. Illetve azt sem szabad elfelejtenünk, hogy Meloni és Orbán Viktor szövetségesek, hiszen az európai jobboldal jelenleg csak önmagára számíthat. Ezekre alapozva - úgy vélem - megállapítható, hogy amennyiben a Jobboldali

⁹⁵ <https://hirado.hu/kulfold/cikk/2022/10/27/meloni-azon-dolgozunk-hogy-igazsagos-beke-szulessen> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

Koalíció az egyéni érdekek mentén nem bomlik fel a közeljövőben (és erre az olasz politika története alapján igen kevés esély van), akkor könnyedén kirajzolódhat egy átfogó, konzervatív értékrendű, nemzeti érdek központú politikai együttműködés a Visegrádi Csoport és Olaszország között. Ha ez létrejön és kiderül, hogy érdekérvényesítés szempontjából a rendszer még működik is, akkor könnyen lehet, hogy további államok is vonzónak találják majd a konstrukciót. De szeretném kiemelni, hogy ezek csupán valószínűsítések, következtetések, amelyeket az olasz politikatörténet, a politikai rendszer szerkezete és a kihívások jellegének egyfajta elemzése támasztanak alá. Az itt tárgyalt dolgok alakulásában nagy szerepet játszanak a spontán elemek és esetleges egyéb folyamatok, amelyek jelen elemzés fókuszán kívül esnek. Mindezek alapján az itt felvázoltakat csupán egy lehetséges prognózisnak tekintem.

Felhasznált Irodalom

Benito Mussolini (1935) *A fascizmus doktrínája*, Vallecchi Editore, Firenze (Elektronikus Kiadás)

Tanács-Mandák Fanni és Nuber István (2017) *Az olasz képviseleti demokrácia*, Dialóg Kampus Kiadó, Budapest.

Egedy Gergely (2017) *Bevezetés a nemzetközi kapcsolatok elméletébe*, harmadik, átdolgozott kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest.

Szabó Tibor (2012) *Olaszország politikatörténete*, Belvedere, Szeged.

Hivatkozásjegyzék

- <https://doc.studenti.it/appunti/storia/benito-mussolini-sue-posizioni-politiche.html>
- <https://doc.studenti.it/appunti/ricerche/2/mussolini.html>
- <https://www.studenti.it/fascismo-significato-cronologia-protagonisti.html>
- <https://www.studenti.it/autore/edoardo-angione>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1982/06/02/082U0304/sg>
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/#economy>
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/germany/#economy>
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/france/#economy>
- <https://tonazzo1888.com/>
- <https://www.carraro.com/en>
- https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/italy/economic-forecast-italy_en
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/#military-and-security>
- <https://www.esercito.difesa.it/concorsi-e-arruolamenti/Pagine/alpino.aspx>
- <https://www.esercito.difesa.it/concorsi-e-arruolamenti/Pagine/bersagliere.aspx>
- <http://www.nikolajewka.it/sito2016/index.html>
- <https://www.investopedia.com/terms/e/european-sovereign-debt-crisis.asp>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Pq1V0aPEO3c>
- <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2249~543dd2fbd3.en.pdf>
- <https://www.quirinale.it/page/biografia>
- https://www.interno.gov.it/sites/default/files/allegati/mattarella_piersanti.pdf
- https://hu-hu.facebook.com/rachelemperrroma/photos/?ref=page_internal
- <https://www.timesofisrael.com/third-mussolini-descendant-enters-italian-political-arena/>
- <https://www.britannica.com/biography/Silvio-Berlusconi/Prosecutions-political-ban-and-continued-influence>
- <https://www.fininvest.it/en/group/history>
- <https://www.forbes.com/profile/silvio-berlusconi/?sh=61df0433e8f5>
- <https://www.compensorioedilnord.it/chi-siamo/>
- <http://www.italianinsider.it/?q=node/11030>
- <https://www.repubblica.it/2009/07/sezioni/politica/berlusconi-divorzio-15/cronaca-22lug/cronaca-22lug.html>
- <https://www.lindipendente.online/2022/09/18/speciale-elezioni-lidentikit-dei-partiti-noi-moderati/>
- http://www.forzaitalia.it/speciali/PER_L_ITALIA_Accordo_quadro_di_programma_per_un_Governo_di_centrodestra.pdf

- https://www.partitodemocratico.it/wp-content/uploads/AGGIORNAMENTO-PROGRAMMA_INSIEMEPERUNITALIADEMOCRATICAEPROGRESSISTA_180822.pdf
- <https://mowmag.com/lifestyle/dall-incidente-mortale-al-figlio-sotto-processo-beppe-grillo-ha-attenuanti-solo-per-se>
- https://www.repubblica.it/politica/2022/01/21/news/inchiesta_presunti_fondi_illeciti_memoriale_el_pollo_regime_venezuelano_finanziamenti_m5s-334632980/
- https://www.movimento5stelle.eu/wp-content/uploads/2022/09/ProgrammaM5S_politiche2022_breve.pdf
- <https://www.liberties.eu/en/stories/famous-italian-author-calls-for-marijuana-legalization-sn-10005/28894>
- <https://www.ilsole24ore.com/art/avviso-garanzia-conte-e-sei-ministri-denunce-gestione-emergenza-covid-AD7isIj>
- https://cild.eu/en/wp-content/uploads/sites/2/2017/01/ENG_letterMISE_Jan2017_PI-CILD-HERMES-1.pdf
- [https://www.treccani.it/enciclopedia/partito-d-azione_\(Dizionario-di-Storia\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/partito-d-azione_(Dizionario-di-Storia))
- <https://www.bbc.com/news/world-europe-38204189>
- <https://video.sky.it/news/politica/video/calenda-a-sky-tg24-con-noi-al-10-subito-maggioranza-ursula-771665>
- <https://www.riformeistituzionali.gov.it/it/comunicazione/notizie/la-legge-constituzionale-sulla-riduzione-dei-parlamentari/>
- https://www.corriere.it/politica/22_settembre_25/affluenza-elezioni-2022-19-de107d54-3cf0-11ed-823a-d6cc1a3a6eda.shtml
- <https://elezioni.repubblica.it/2022/senatodellarepubblica/>
- <https://elezioni.repubblica.it/2022/cameradeideputati/>
- https://www.repubblica.it/economia/rubriche/eurobarometro/2020/05/02/news/corona-virus-il-colpo-sull-economia-durera-almeno-tre-anni-ecco-perche-la-bce-fara-di-piu_-255437201/
- <https://hirado.hu/kulfold/kulpolitika/cikk/2022/10/19/az-olasz-allamfo-megkezdi-a-kormanyalakitasi-konzultaciot-a-partokkal>
- <https://it.euronews.com/2022/10/20/verso-il-governo-in-italia-berlusconi-ero-amico-di-putin-ora-non-piu>
- <https://www.governo.it/it/ministri-e-sottosegretari>
- <https://www.senato.it/leg/18/BGT/Schede/Attsen/00001275.htm>
- <https://presidente.camera.it/>
- https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/germany/economic-forecast-germany_en
- https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/france/economic-forecast-france_en
- https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/italy/economic-forecast-italy_en
- https://www.youtube.com/watch?v=Z6P_bN6RO2Q
- <https://ilbolive.unipd.it/it/news/cinque-anni-dalla-scoperta-onde-gravitazionali>
- <https://www.unipg.it/files/pagine/146/Crisanti.pdf>

- <https://www.salute.gov.it/portale/nuovocoronavirus/dettaglioContenutiNuovoCoronavirus.jsp?area=nuovoCoronavirus&id=5432&lingua=italiano&menu=vuoto>
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/#military-and-security>
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/#environment>
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/#economy>
- <https://www.consilium.europa.eu/hu/european-council/president/news/2021/09/02/20210902-pec-newsletter-afghanistan/>
- <https://hirado.hu/kulfold/cikk/2022/10/27/meloni-azon-dolgozunk-hogy-igazsagos-beke-szulesen>
- <https://italiadomani.gov.it/it/home.html>

Mellékletek

A tárca nélküli miniszterek és a miniszterek⁹⁶

Az első Meloni kormányban a következő tárca nélküli miniszterek kerültek kinevezésre:

- Luca Ciriani, FdI – parlamenti kapcsolatokért felelős miniszter.
- Paolo Zangrillo, FI – közigazgatásért felelős miniszter.
- Roberto Calderoli, Liga – regionális ügyekért és autonómiáért felelős miniszter.
- Sebastiano Musumeci, FdI – tenger és délpolitikáért felelős miniszter.
- Raffaele Fitto, FdI – európai ügyekért és kohéziós politikáért, valamint a PNRR⁹⁷-ért felelős miniszter.
- Andrea Abodi, Független – sport és fiatalságért felelős miniszter.
- Eugenia Maria Rocella, FI – A családokért, a születésekért és az esélyegyenlőségért felelős miniszter.
- Maria Elisabetta Alberti Casellati, FI – Az intézményi reformokért felelős miniszter.
- Alessandra Locatelli, Liga – fogyatékosügy miniszter.

A miniszteri tárcák kiosztása pedig a következőképp alakult:

- Matteo Piantadosi, Független – belügyminiszter.
- Carlo Nordio, FdI – igazságügyi miniszter.
- Guido Crosetto, FdI – honvédelmi miniszter.
- Giancarlo Giorgetti, Liga – pénzügyminiszter.
- Adolfo Urso, FdI – gazdasági fejlődésért felelős miniszter.
- Francesco Lollobrigida, FdI – mező- és erdőgazdasági politikáért felelős miniszter.
- Gilberto Pichetto Fratin, FI – ökológiai átállásért felelős miniszter.

⁹⁶ <https://www.governo.it/it/ministri-e-sottosegretari> - utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

⁹⁷ Piano Nazionale di Ripresa e Resilienza – a Helyreállítási terv, amelynek középpontjában a fenntartható (gazdasági) fejlődést célzó befektetések állnak. <https://italiadomani.gov.it/it/home.html> -utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27

- Maria Elvira Calderone, Független – foglalkoztatottságért és szociálpolitikáért felelős miniszter.
- Giuseppe Valditara, Liga – oktatási miniszter.
- Anna Maria Bernini, FI – egyetemekért és a kutatásért felelős miniszter.
- Gennaro Sangiuliano, Független – kultúráért felelős miniszter.
- Orazio Schillaci, Független – egészségügyi miniszter.
- Daniela Garnero Santaché, FdI – turizmusért felelős miniszter.

Matteo Salvini és Antonio Tajani miniszterelnök-helyetteseket és egyben minisztereket már megemlítettem a dolgozatban.